

Izveštavanje portala Večernji.hr i Jutarnji.hr o ukrajinskim izbjeglicama i izbjeglicama druge nacionalnosti

Sabljić, Ružica

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:791324>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-10**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

Ružica Sabljic

IZVJEŠTAVANJE PORTALA VEČERNJI.HR I JUTARNJI.HR O UKRAJINSKIM
IZBJEGLICAMA I IZBJEGLICAMA DRUGE NACIONALNOSTI

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2023.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

IZVJEŠTAVANJE PORTALA VEČERNJI.HR I JUTARNJI.HR O UKRAJINSKIM
IZBJEGLICAMA I IZBJEGLICAMA DRUGE NACIONALNOSTI

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: doc. dr. sc. Dunja Majstorović Jedovnicki

Studentica: Ružica Sabljic

Zagreb,

rujan, 2023.

Izjava o autorstvu rada i poštivanju etičkih pravila u akademskom radu:

Izjavljujem da sam diplomski rad „Izvještavanje portala Večernji.hr i Jutarnji.hr o ukrajinskim izbjeglicama i izbjeglicama druge nacionalnosti“, koji sam predala na ocjenu mentorici doc. dr. sc. Dunji Majstorović Jedovnicki napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mom autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekla ECTS bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Ružica Sabljic

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Termini	4
3. Mediji i izvještavanje o izbjeglicama	5
3.1. Edukacija novinara i širi društveni problemi.....	7
4. Istraživanja o medijskoj reprezentaciji izbjeglica.....	9
5. Ukrajinske izbjeglice i izbjeglice druge nacionalnosti	12
5.1. Islamofobija i rasizam?	13
5.2. Utjecaj predrasuda na medijsko izvještavanje i geopolitika.....	15
6. Kulturne različitosti i utjecaj medija na percepciju publika.....	17
7. Istraživanje o medijskoj reprezentaciji ukrajinskih izbjeglica i izbjeglica druge nacionalnosti.....	21
7.1. Cilj i uzorak.....	21
7.2. Istraživačka pitanja.....	24
8. Rezultati istraživanja i rasprava	25
8.1. Terminologija	26
8.2. Žrtva ili prijetnja?	27
8.3. Riječi negativnog konteksta	29
8.4. Kontekst.....	30
8.5. Vizualan prikaz	32
8.6. Poznati i slavni.....	34
8.7. Organizacije	36
8.8. Autor.....	38
8.9. Akteri fotografija	38
8.10. Kontekst naslova	40
9. Zaključak.....	42
10. Literatura	46
11. Prilozi.....	49
Sažetak	54
Summary	55

Popis ilustracija

Grafovi:

Graf 1. Tjedna upotreba medija u Hrvatskoj	22
Graf 2. Tjedna upotreba online izdanja medija u Hrvatskoj.....	23
Graf 3. Stupanj povjerenja u medije u Hrvatskoj	24
Graf 4: Terminologija	27
Graf 5: Žrtva ili prijetnja? (Ukrajinske izbjeglice)	28
Graf 6: Žrtva ili prijetnja? (Izbjeglice druge nacionalnosti).....	28
Graf 7: Kontekst (ukrajinske izbjeglice)	31
Graf 8: Kontekst (izbjeglice druge nacionalnosti)	31
Graf 9: Poznati i slavni o ukrajinskim izbjeglicama	35
Graf 10: Poznati i slavni o izbjeglicama druge nacionalnosti	35
Graf 11: Organizacije koje pomažu ukrajinskim izbjeglicama	37
Graf 12: Organizacije koje pomažu izbjeglicama druge nacionalnosti.....	37
Graf 13: Akteri fotografija (ukrajinske izbjeglice)	39
Graf 14: Akteri fotografija (izbjeglice druge nacionalnosti)	40

Slike:

Slika 1: Prikaz ukrajinskih izbjeglica.....	33
Slika 2: Izbjeglice druge nacionalnosti	33

Tablice:

Tablica 1: Izbjeglice.....	25
Tablica 2: Riječi u naslovu (ukrajinske izbjeglice).....	29
Tablica 3: Riječi u naslovu (izbjeglice druge nacionalnosti).....	30
Tablica 4: Kontekst naslova o ukrajinskim izbjeglicama.....	41
Tablica 5: Kontekst naslova o izbjeglicama druge nacionalnosti	41

1. Uvod

Medijska kultura uključuje ljude, ponašanja, stvari i sve ono što čini komunikaciju s korisnicima, a na kraju se sve to pretvara u robu na tržištu. Mi živimo u doba digitalne kulture koja koristi tehnološke aspekte za proizvodnju i plasiranje sadržaja (Zgrabljčić Rotar, 2017: 57-64). Razvojem koncepta aktivne medijske publike, u fokusu nije više moć medija i medijskih sadržaja i manipulacija publikom nego značenje samih medijskih tekstova. Mediji danas postaju važan kontekst medijskog sadržaja i stvaranja navika medijskih publika koje nastaju kada publike konzumiraju sadržaj pojedinih medija (Hromadžić i Popović, 2010: 97-111). Uloga emocija u učincima kadriranja medija posebno je zanimljiva kada se razmatraju političke teme ili događaji koji su tradicionalno pogođeni visokom razinom emotivnog jezika u medijima i uzrokuju javne rasprave. Jedna od najistaknutijih suvremenih tema takve vrste je uloga migranata u modernim europskim demokracijama. Autori navode da postaje razni okviri prikazivanja migranata u medijima i da jedan okvir može biti i pozitivan i negativan te da će svaki okvir proizvesti različite emocije kod pojedinca (Lecheler i dr., 2015: 1-22). Izbjeglička kriza 2015. i 2016. godine podlegla je istraživanju Jurišić i dr. koji su analizirali 12 721 objave i 416 374 komentara na te objave o izbjegličkoj krizi u osam online hrvatskih portala od 15. rujna 2015. do 15. ožujka 2016., a istraživanje je pokazalo je kako se agenda medija djelomično podudara s agendom publike. Ta kriza kao i ova danas bila je jedna o najvažniji tema u Hrvatskoj, ali i u međunarodnoj politici. Medijsko portretiranje izbjeglica ne samo da je utjecalo na javno mnijenje nego i na glasanje građana na parlamentarnim izborima (Jurišić i dr., 2017: 39-54). To pokazuje da mediji itekako mogu utjecati na javno mnijenje o određenoj temi, u ovom slučaju o izbjeglicama. Uloga medija pri izvještavanju o izbjeglicama danas je značajnija nego ikada prije zbog brzine događaja i značenja novih medija koji služe kao mjesto prenošenja informacija, ali i lažnih informacija i vijesti. Kada govorimo o prikazu izbjeglica u Hrvatskoj možemo reći da su nepotpune informacije o izbjeglicama u našem društvu stvarale o njima predrasude i stereotipe. Medijsko izvještavanje utječe i na javno mnijenje i percepcije o izbjeglicama. Izostankom kvalitetnog izvještavanja te kvalitetnih i točnih informacija o izbjeglicama, njihovoj kulturi, običajima, razlozima njihovog dolaska utjecalo je i na percepciju građana o izbjeglicama i negativnu sliku izbjeglica u društvu (Peran i Raguž, 2019: 33-34). Neetičnim izvještavanje o izbjeglicama mediji krše njihova prava migranata i izlažu ih dehumanizaciji (Simić, 2017: 73-96). Mnogi mediji ne upotrebljavaju pravilnu terminologiju prilikom izvještavanja o izbjeglicama te se tako u medijskim objavama pojavljuju različite konstrukcije riječi izbjeglice. Razlog tome je što mediji ne poznaju

pravilnu terminologiju i nisu dovoljno educirani kako bi profesionalno i etično izvještavali o izbjeglicama. Pojam izbjeglice odnosi se na osobe koje su svojom voljom napustile zemlju prebivališta zbog straha za vlastiti život. Iz tog pojma proizlaze drugi pojmovi kao što migranti, imigranti, emigranti (Peran i Raguž, 2019: 31-33). Postoje razne preporuke za izvještavanje o izbjeglicama jer mediji ponekad svjesno ili nesvjesno svojim objavama krše prava izbjeglica i izlažu ih stereotipima i dehumanizaciji. Neke od tih preporuka je da mediji trebaju koristiti raznolike izvore informacija, informacije iz prve ruke, uključiti same izbjeglice u priču, ne koristiti stereotipe, koristiti pravilne termine, izbjeglice prikazivati u realnim situacijama, posebno obratiti pozornost prilikom izvještavanja o djeci izbjeglicama i zaštiti njihove interese itd (Popović i dr., 2022: 6-11). Posebno je važno da novinari budu svjesni da su oni pokretači javnog mnijenja i da na njega itekako mogu utjecati svojim medijskim sadržajem, a autori također navode da bi bilo dobro osnovati određeno mjesto informiranja kao što je *web* stranica gdje će novinarima biti dostupni svi zakonski i ostali podaci koji su bitni prilikom izvještavanja o izbjeglicama te isto tako ističu važnost edukacije novinara, ostalih lica u medijskom prostoru, ali i građana (Popović i dr., 2022: 6-11). Unatoč tome upozoravaju i na šire društvene probleme koji pridonose neetičnom izvještavanju o izbjeglicama i kako bez promjene takvog sustava neće doći ni do konkretne promjene u medijskom prostoru (Popović i dr., 2022: 6-11). Rusija je 24. veljače 2022. pokrenula invaziju na Ukrajinu koja traje još i danas i od tada u zemlje Europe i svijeta pristižu ukrajinske izbjeglice (Europsko vijeće, 2022). Zapadnim medijima pripisana je optužnica da drugačije izvještavaju o ukrajinskim izbjeglicama u odnosu na izbjeglice druge nacionalnosti te im se pripisuje rasna pristranost (Aljazeera.com, 2022). Isto tako pristranost je vidljiva i u društvu što možemo povezati s prihvaćanje kulturnih različitosti pojedinih društava. Da bi se razlike poštovale važno je uspostaviti zakone, ali i promjenu načina razmišljanja i stavova ljudi (Mesić i Bagić, 2011: 7-35).

Naslov ovog diplomskog rada je „Izvještavanje portala Večernji.hr i Jutarnji.hr o ukrajinskim izbjeglicama i izbjeglicama druge nacionalnosti.“ Razlog odabira ove teme je zato što je izvještavanje medija o izbjeglicama i migrantima oduvijek bilo delikatno pitanje. Mediji često ne poznaju pravilnu terminologiju pri izvještavanju, koriste stereotipizaciju prilikom izvještavanja, izvještavaju senzacionalistički često prikazujući izbjeglice negativno. To se uglavnom odnosi na izbjeglice druge nacionalnosti i kultura koje nisu bliske Europi. A kada govorimo o izvještavanju o ukrajinskim izbjeglicama situacija je dosta drugačija i o njima se izvještava puno pozitivnije i opreznije. Ista situacija odražava se u našem društvu gdje

možemo vidjeti bolje prihvaćanje ukrajinskih izbjeglica nego izbjeglica drugih nacionalnosti čije kulture nisu bliske našoj. S obzirom na to da mediji utječu na percepciju i sliku određene skupine u društvu njihovo izvještavanje, a posebice kada se radi o *mainstream* medijima ima veliku ulogu u integraciji izbjeglica i migranata u društvo.

Ovaj rad možemo podijeliti na dvije velike cjeline, a to su teorijski okvir i istraživanje, koje se sastoje od manjih podcjelina. Teorijski okvir započinjem s terminima, tu se nastoji pojasniti novinarsko krivo korištenje terminologije o izbjeglicama i preporuke za njenu pravilnu upotrebu. Poglavlje kako bi mediji trebali izvještavati o izbjeglicama sastoji se od preporuka i pravila koje bi novinari trebali uzeti u obzir prilikom stvaranja medijskog sadržaja o izbjeglicama. Osim toga opisuje se i zašto je važna edukacija novinara i koji su to širi društveni problemi na kojima je potrebno raditi kako bi medijski prostor postao sigurno mjesto za izbjeglice. Sljedeće poglavlje odnosi se na istraživanje medijskog izvještavanja o izbjeglicama, u njemu se dotičem prijašnjih istraživanja na tu temu i koja je uloga medija prilikom izvještavanja o izbjeglicama. Nakon toga analizira se postojeća literatura o izvještavanju i tretmanu društva prema ukrajinskim izbjeglicama i izbjeglicama druge nacionalnosti, statusu izbjeglica, islamofobiji i rasizmu, utjecaju predrasuda na medijsko izvještavanje te prihvaćanju kulturnih različitosti u društvu. Zadnji dio teorijskog okvira je analiza utjecaja medija na percepciju publika s kojom je obuhvaćen utjecaj medija na emocije publike prilikom kreiranja medijskog sadržaja te novi mediji koji su stvorili tržišno natjecanje. Drugi dio rada je istraživanje kojim sam obuhvatila opis metodologije, cilja i uzorka istraživanja, istraživačkih pitanja i rezultate istraživanja. Istraživanjem se nastoji doći do zaključka kako su hrvatski portali Jutarnji.hr i Večernji.hr za vrijeme izbjegličke krize izvještavali o ukrajinskim izbjeglicama i izbjeglicama druge nacionalnosti te postoji li razlika u izvještavanju između ta dva portala.

2. Termini

Mediji često ne poznaju i samim time ne koriste pravilnu terminologiju pri izvještavanju o izbjeglicama. Pojam izbjeglice stavlja se u kontekst s osobama koje svojevrijedno napuštaju zemlju jer im je život u opasnosti. Na taj pojam nadovezuju se drugi pojmovi kao što su migranti, imigranti, emigranti. Glagol migrirati podrazumijeva mijenjanje prebivališta odnosno stalnog boravka. Prema tome migrant je ona osoba koja mijenja mjesto boravka. Migranti su u mogućnosti ostvariti povratak u zemlju za razliku od izbjeglica. Emigrirati znači iseliti iz svoje zemlje, a iseljavanje može biti prisilno ili dobrovoljno zbog ekonomskih ili političkih razlika. Prema tome emigrant je ona osoba koja je zbog određenih razloga morala napustiti svoju zemlju. Izbjeglica podrazumijeva nekoga tko bježi od neke nevolje kao što je rat ili prirodna nepogoda. Izbjeglica može biti i tražitelj azila. (Peran i Raguž, 2019: 31-33). Prema tekstu UN-ove Konvencije o statusu izbjeglica iz 1951. godine izbjeglica je svaka osoba „koja se nalazi izvan zemlje svog državljanstva te se uslijed osnovanog straha od proganjanja zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini, ili zbog političkog mišljenja, ne može, ili zbog tog straha, ne želi prihvatiti zaštitu dotične zemlje; ili osoba bez državljanstva koja se zbog gore navedenih okolnosti nalazi izvan zemlje prethodnog uobičajenog boravišta, a koja se ne može ili se zbog straha ne želi u nju vratiti“.

Tražitelj azila je „osoba koja traži međunarodnu zaštitu. U zemljama s individualiziranim postupcima, tražitelj azila je osoba o čijem zahtjevu država u kojoj ga je podnio još nije konačno odlučila. Neće svaki tražitelj azila na kraju biti priznat kao izbjeglica, ali svaki priznati izbjeglica je u početku tražitelj azila“ (Iom.int, 2017). Imigranti su osobe koje se sele u zemlju u kojoj nemaju državljanstvo i ona nije zemlja njihovog boravišta ili prebivališta, a ta zemlja postaje nova zemlja boravišta osobe. „Integracija je dvosmjerni proces uzajamne prilagodbe migranata i društava u kojima žive, pri čemu se migranti uključuju u društveni, ekonomski, kulturni i politički život primajuće zajednice. Povlači skup zajedničkih odgovornosti za migrante i zajednice, te uključuje druge srodne pojmove kao što su socijalna uključenost i socijalna kohezija“ (Iom.int, 2017). „Ilegalna migracija je kretanje osoba koje se odvija izvan zakona, propisa ili međunarodnih sporazuma koji reguliraju ulazak ili izlazak iz države porijekla, tranzita ili odredišta“ (Iom.int, 2017).

3. Mediji i izvještavanje o izbjeglicama

Živimo u vremenu koje ovisi o informacijama, a te informacije su brze i često nije važno što su površne. Biti na vrijeme informiran smatra se kulturnim imperativom, a mediji često pribjegavaju senzacionalizmu. Što je onda s kritičkim promišljanjem, vrednovanjem svijeta i iznošenjem novih ideja ili su se i mediji priklonili tržišnom natjecanju i kao prioritet postavili kvantitet umjesto kvaliteta? Je li stavljanje profita na prvo mjesto vrijedno izlaganju dehumanizaciji? Mediji i osobe koje u njima rade moraju izvještavati o ranjivim skupinama i primjereno ih predstavljati u javnosti. Odsutnost takvog predstavljanja ranjivih skupinama u medijima upućuje na njihov marginalizirajući položaj u društvu. Ranjive skupine su mnogobrojne i velika je šteta za društvo da dugotrajno ostanu u marginaliziranom položaju. Jedna od ranjivih skupina su svakako izbjeglice. Države od uvijek nastoje suzbiti ilegalne migracije i ilegalne prelaskе granica, a mediji moraju izvještavati i o tim temama. „Izvještavanje o migrantima zaslužuje empatični i antidiskriminacijski stav, ali nužno je da uključuje i vladavinu prava“ (Labaš i dr., 2022: 9-91).

Etička povelja o medijskom izvještavanju o migracijama koji su usvojili novinari iz Afrike, Amerike, Azije i Europe u Tunisu 2019. godine, navodi niz preporuka za izvještavanje o izbjeglicama. Navodi i da bi se svaki novinar trebao služiti riječima koje ne krše međunarodna prava i ne ugrožavaju dostojanstvo osobe te izbjegavati mržnju i diskriminaciju, da novinar nikada ne smije biti spreman platiti kako bi dobio određene informacije, a važno je da poštuje kulturu i vjeru ljudi s kojima radi intervju, kao i da novinar s oprezom mora uzeti stereotype koji nastoje stigmatizirati drugu osobu (Labaš i dr., 2022: 9-91). Prema istraživanjima Belme Buljubašić objave o migrantima mogu se svrstati u pet kategorija: stigmatizacija migranata i izbjeglica, migranti i izbjeglice prikazani kao prijestupnici, migranti i izbjeglice prikazani ako opasnost za građane, empatično izvještavanje u kojima se migranti predstavljaju kao žrtve i senzacionalističko izvještavanje (Labaš i dr., 2022: 9-91).

Mediji bi se prilikom izvještavanja o izbjeglicama trebali oslanjati na različite izvore informacija i koristiti analitičke forme, a ne koristiti sekundarne izvore i izvore aktera institucionalne politike. Novinari moraju biti sigurni u vjerodostojnost izvora i provjeriti sve činjenice te izbjegavati pristrane podatke (Popović i dr., 2022: 6-8). Labaš i dr. objašnjavaju da je posao novinara preispitati sve činjenice i izvore prilikom izvještavanja o migrantima (Labaš i dr., 2022: 9-91). Važno je da se mediji oslanjaju na proizvodnju vlastitog sadržaja umjesto da sadržaje preuzimaju od drugih medija. Moraju izbjegavati senzacionalistički način

izvještavanja i težiti izbjegavanju stereotipa kada obrađuju teme izbjeglištva (Popović i dr., 2022: 6-8). Novinar ne bi trebao težiti senzacionalizmu nego kao svjedok pokazati empatiju, ali o situaciji izvještavati realno pazeći na istinitost informacija (Labaš i dr., 2022: 9-91). Važno je da se migranti ne prikazuju kroz ulogu sigurnosti ili kriminala, a mediji ne smiju naglašavati razlike u jeziku, kulturi, religiji prilikom suživota i interakcije useljenih ljudi i domaćeg stanovništva (Popović i dr., 2022: 6-8).

Župarić-Iljić navodi da su izbjeglice u društvu percipirane uglavnom kao prijatna te da se o temama azila izvještavalo nedovoljno i nekvalitetno, medijske objave često imaju negativan ton i netočnu terminologiju što ima utjecaj na kreiranje stavova javnosti (Župarić-Iljić, 2013). Kod izvještavanja i reprezentacije roda osoba mediji bi trebali izbjegavati stvaranje stereotipa rodnih uloga. Prilikom izvještavanja osim konflikata mediji bi trebali prikazivati i suradnju između izbjeglica i društvenih aktera. Jako je važno izbjegavati nekritičko izvještavanje i stvaranje govora mržnje. Mediji bi uvijek trebali zaštititi identitet, anonimnost osobe o kojoj izvještavaju osobito ako se radi o osobi koja još nema odobren status boravka ili zaštite. Trebali bi nastojati služiti se informacijama od samih aktera, osobito od stručnjaka i samih izbjeglica, a poželjno je i izbjeglicama dati prostor da govore (Popović i dr., 2022: 6-8). Labaš i dr. ističu da je važno te dati izbjeglicama glas i dopustiti im da postanu akteri priče (Labaš i dr., 2022: 9-91). U izvještavanje je potrebno uključiti i aktere koji su važni za integraciju izbjeglica u društvo poput građana, stanodavaca, poslodavaca, udruga itd. Izvještavanje bi trebalo prikazati prilike i rizike koje migracije donose za izbjeglice, ali i za društvo u koje dolaze. Korisno bi bilo i povezati priče pojedinaca sa širim društvenim kontekstom. Kada se izvještava o kaznenoj odgovornosti izbjeglica važno je ne generalizirati pojedince sa svim izbjeglicama kao odgovornima. Mediji moraju voditi računa o upotrebi jezika i izbjegavati metafore prilikom izvještavanja o izbjeglicama. Treba se izbjegavati izvještavanje o izbjeglicama kroz samo jedan aspekt. Humanitarno izvještavanje trebalo bi biti prisutno stalno, a ne samo kod obilježavanja posebnih dana (Popović i dr., 2022: 6-8).

Ako mediji izvještavaju o djeci izbjeglicama moraju zaštititi sva prava i interese djeteta. Umjesto korištenja fotografija koje izbjeglice portretiraju kao žrtve ili idealan tip doseljenika bolje je koristiti fotografije koje prikazuju realnu situaciju i životne okolnosti društvo (Popović i dr., 2022: 6-8). Kod objave fotografije izbjeglica novinari bi trebao tražiti njegov informirani pristanak prije objave, a maloljetnike smije fotografirati samo ako na to pristane njihov skrbnik ili član obitelji. „Osobito snažne, ponekad šokantne, grafičke slike koje prikazuju ekstremne situacije objavljuju se ili šire samo ako su proizvedene s namjerom

objašnjenja, uvjeravanja ili osude, a ne traženja senzacionalnog“ (Labaš i dr., 2022: 9-91). Sam novinar mora biti svjestan svoje pozicije i društvene moći o kreiranju javnog mnijenja, mora biti svjestan da njegovo izvještavanje može stvoriti strah, stereotipe, diskriminaciju, nasilje, ali isto tako stvoriti povoljno okruženje za integraciju izbjeglica u društvo (Popović i dr., 2022: 6-8).

3.1. Edukacija novinara i širi društveni problemi

Sve što pročitamo i čujemo o izbjeglicama ovisi o novinarima i medijskim djelatnicima. Kada novinari izvještavaju o ranjivim skupinama često ih i same obuzmu emocije, a emocije i njihova novinarska intuicija nisu dovoljne za kvalitetno izvještavanje o izbjeglicama (Labaš i dr., 2022: 9-91). Kako bi mogli poštovati preporuke važno je i educirati novinare kako bi mogli biti upoznati sa svim pravilima i propisima prilikom izvještavanja o izbjeglicama. Popović i dr. predlažu web stranicu na kojoj će se novinari moći informirati i saznati sve što je potrebno kako bi objektivno izvještavali o izbjeglicama. Kako autori dalje navode novinare je bitno informirati i senzibilizirati „o aspektima sustava i iskustvima međunarodne zaštite u Republici Hrvatskoj: pregled migracijskog, azilnog i integracijskog pravnog i institucionalnog okvira; struktura i profili migranata i osoba pod međunarodnom zaštitom; prava i obveze osoba pod međunarodnom zaštitom; glavni izazovi te pregled aktivnosti i glavnih dionika u sustavu integracije; primjeri dobre prakse medijskog izvještavanja iz europskih iskustava; osnovne vještine interkulturalnog dijaloga“ (Popović i dr., 2022: 8-9). Novinari moraju biti upoznati s odgovarajućom upotrebom terminologije i zakonskim definicijama o migracijama prilikom izvještavanja. Bitno je i promicanje edukacije za novinare i migrante, izbjeglice te ih uključiti u rad u medijima. Promicanje uključivanja i sudjelovanja migranta u radionice za djelatnike koji će izvještavati o izbjeglicama. Važno je financijski poduprijeti upoznavanje građana s izvještavanje o izbjeglicama. U medijima se pojavljuju različiti društveni akteri, akteri koji su uključeni u integraciju izbjeglica te političari i vrlo je važno i njih educirati (Popović i dr., 2022: 8-9).

Ipak uz navedene preporuke koje se uglavnom odnose na individualnu novinarsku praksu, treba reći da one same nisu dovoljne za konkretne promjene te da postoje širi društveni problemi koji na to utječu. „Strukturalna pozicija medija u suvremenom društvu koja uključuje funkcioniranje medijskih organizacija prema tržišnim principima profitnog interesa, iako se radi o društvenim institucijama koje bi primarno trebale biti usmjerene prema javnom interesu“ (Popović i dr., 10-11). To dovodi do stavljanja fokusa na trivijalizaciju sadržaja te

na zabavan sadržaj. Stavljanje komercijalizacije sadržaja i medija u centar stvara se tržišna logika kojim informacija postaje roba kao i svaka druga roba na tržištu. Takva logika dovodi do senzacionalističkog izvještavanja koje za cilj ima privući što veći broj publika. Kao glavni problem kod izvještavanja o izbjeglicama Župarić-Iljić navodi nepostojanje istraživačkih tekstova o temama azila u Hrvatskoj, ističe i da su komentari online izdanja medija puni govora mržnje i diskriminacije. Diskriminacijski stavovi rastu povećanjem broja izbjeglica u Hrvatskoj i stvara se društvo nedobrodošlice (Župarić-Iljić, 2013). Kada govorimo o odnosu medijskih i političkih institucija koje funkcioniraju na principu ucjena gdje političke institucije i njihovi akteri koriste svoju moć i vrše pritisak na medije i novinare. Isto tako i mediji mogu biti ti koji ucjenjuju političke aktere publicitetom. Popović i dr. (2022) zaključuju da se tu „radi se o kompleksnim odnosima moći, ali i interesnoj sprezi između političkih i medijskih aktera, iako bi, barem u normativnom smislu, mediji trebali zastupati javnost i javni interes.“

Važno je promijeniti i kurikulum institucija za obrazovanje novinara koje sve više prenose vještine, a manje znanje o određenim društvenim segmentima. Time se „kronično stvara deficit u teorijskom razumijevanju društva i društvenih procesa, kao i u kritičkom i refleksivnom promišljanju vlastite pozicije u društvu“ (Popović i dr., 2022: 10-11). Novinari u Hrvatskoj često su prilikom izvještavanja o izbjeglicama prepušteni sami sebi te nepripremljeni za određene okolnosti u kojima se mogu naći. Novinari svojim radom mogu učiniti puno toga za boljitak svoje struke, ali na obrazovnim institucijama i ostalim organizacijama je da pripreme generacije novinara koje će biti spremne za rad u traumatičnim i teškim okolnostima (Labaš i dr., 2022: 9-91). Problem je i val tehnoloških promjena koje uz nedostatak normi koje omogućuju ogroman broj sadržaja i informacija iz različitih izvora čime sadržaj postaje homogen, a samo na prvi pogled izgleda kao sadržaj koji pruža raznolikost. Popović i dr. (2022) navode da bi zbog svega navedenog bile potrebne sustavne promjene koje bi omogućile promjenu medijskih praksi u izvještavanju o izbjeglicama kod kojeg je na prvom mjestu interes javnosti i poticanje kritičkog razmišljanja, a za tako nešto potrebna je uključenost svih društvenih i političkih aktera.

4. Istraživanja o medijskoj reprezentaciji izbjeglica

Postoji značajan broj istraživanja o prikazima migracija u medijima i utjecaju takvih prikaza na proces donošenja odluka migranata i javnu percepciju migracija, kao i potencijalnim utjecajima na integraciju i društvenu koheziju. Iz istraživanja je očito da medijski diskurs ima određeni utjecaj na različite aspekte upravljanja migracijama od strane niza aktera na najmanje tri načina. Prvo, može utjecati na procese donošenja odluka potencijalnih migranata. Drugo, medijske poruke unutar šireg javnog diskursa mogu utjecati na percipiranu razinu javne podrške migraciji i specifičnim migracijskim politikama. Treće, može imati utjecaja na vlade i zemlje podrijetla te određena miješajući se u političke rasprave i načine na koje se komunicira o migracijskim politikama (McAuliffe i Weeks, 2015: 5-7).

Medijska pokrivenost neke teme razlikuje se u demokratskim i autokratskim režimima, a većina je istraživanja usmjerena na medijske sustave i izvještavanje u demokracijama. U autokracijama medijsko izvještavanje o migraciji i drugim pitanjima može odražavati državne interese. Uspon interneta i društvenih medija kao izvora vijesti također je promijenio medijski krajolik, a promjene u medijima donose i potpuno nove izazove. Digitalne podjele ili nejednakosti u pristupu i korištenju informacijskih i komunikacijskih tehnologija stvaraju rizik povećanja razlika u društvu, kao i stvaranje novih. Također, društveni mediji mogu pridonijeti razvoju termina pod nazivom *bubbles*, pri čemu se korisnici susreću samo s vijestima koje prenose i odobravaju prijatelji i istomišljenici. Ti medijski učinci jačaju političku polarizaciju, izazivajući napore za promicanje konsenzusa ili kompromisa, posebno o migracijskoj politici (William i dr., 2018: 1-3). Velik dio istraživanja pokazuje da mediji diljem svijeta povezuju loše vijesti s migrantima. Tijekom 2013. i 2014. godine nepovoljno izvještavanje u tiskanim i *online* medijima o migraciji u šest zemalja s vrlo visokim stupnjem ljudskog razvoja kao što su Australija, Kanada, Nizozemska, Norveška, Švicarska i Ujedinjeno Kraljevstvo bilo je više nego dvostruko vidljivije od povoljnog sadržaja. Medijski sadržaji u zemljama s nižim stupnjem razvoja kao što su Afganistan, Bangladeš, Malezija, Pakistan, Šri Lanka, Tajland i Vijetnam također pokazuju znatno više nepovoljnih sadržaja nego povoljnih. Migracijska pokrivenost nije samo pozitivna ili negativna, već također predstavlja niz različitih pitanja, narativa i stajališta. Drugi pristup uključuje odvajanje migranata od domaćeg stanovništva, prikazujući ih kao prijetnje nacionalnom identitetu i kulturi. Medijska pokrivenost također može udaljiti i

ukloniti migrante od stanovništva kroz dehumanizirajući jezik. Primjer toga uključuje metafore koje migraciju predstavljaju kao oblik prirodne katastrofe ili migrante kao životinje. Druga istraživanja pokazuju humanitarni okvir izvještavanja koji prikazuje migrante kao žrtve nepravednog sustava (William i dr., 2018: 3-9).

Medij se često prilikom izvještavanja koriste službenim izvorima informacija u kvantitativnom i kvalitativnom smislu. U kvantitativnom smislu to se odnosi na sami broj članaka koji predstavljaju stajalište vlasti, a u kvalitativnom smislu to se odnosi na nepropitivanje tih stajališta. Time se stvara nekritički medijski prostor. Mediji moraju pratiti rad onih na vlasti, ali izvještavanje bi trebalo uključivati puno više od objavljivanja njihovih priopćenja i *copy-paste* novinarstva. Takvim izvještavanjem brzo se dobiva veliki broj članak, ali samom sadržaju odnosno kvalitativnom dijelu ne pridaje se velika pozornost (Popović i dr., 2022: 4). U istraživanju se navodi da mediji o migrantima uglavnom izvještavaju negativno. To se povezuje s ideološkom i političkom orijentacijom aktera koji su zastupljeni u medijima. Takvom izvještavanju pridonosi i senzacionalizam koji je prisutan gotovo u svim medijima kao konstanta. Istraživanje provedeno u Hrvatskoj pokazalo je da su mediji prilikom izvještavanja skloni rodnoj stereotipizaciji i konzervativnom gledanju na rod (Popović i dr., 2022: 4).

Mediji danas imaju važnu ulogu prilikom izvještavanja o izbjeglicama. Promijenilo se medijsko okruženje, protok informacija sve je brži, a novi mediji stvorili su okruženje za prenošenje informacija, ali i lažnih informacija i vijesti. Kada govorimo o prikazu izbjeglica u Hrvatskoj možemo reći da su nepotpune informacije o izbjeglicama u Hrvatskoj u društvu stvarale o njima predrasude i stereotipe. Medijsko izvještavanje utječe i na javno mnijenje te percepciju o izbjeglicama. Izostanaka kvalitetnog izvještavanja i kvalitetnih i točnih informacija o izbjeglicama, njihovoj kulturi, običajima, razlozima njihovog dolaska utjecalo je i na percepciju građana o izbjeglicama i negativnu sliku izbjeglica u društvu (Peran i Raguž, 2019: 33-34). Peran i Raguž (2019) navode da je „potreba za analizom medijske pokrivenosti izbjegličke migracijske krize, ključna i za razumijevanje pripovijesti o krizi, zemljopisnih trendova te političkih izazova za donošenje novih politika, osobito u vezi s govorom mržnje i slobodom izražavanja.“ Neetičnim izvještavanje o izbjeglicama mediji krše prava migranata i izlažu ih dehumanizaciji. Svaka država kroz koju izbjeglice prolaze ili u kojoj borave trebala bi zaštititi prava izbjeglica ne uzimajući u obzir njihovu nacionalnu pripadnost i položaj u društvu. Isto tako izbjeglice bi trebale uvažiti zakone i propise države u kojoj borave. S obzirom na migrantske krize kroz povijest možemo reći da određene države

nisu pokazale solidarnost prema izbjeglicama i poštovale njihova ljudska prava (Simić, 2017: 73-96).

5. Ukrajinske izbjeglice i izbjeglice druge nacionalnosti

Rusija je 24. veljače 2022. pokrenula invaziju na Ukrajinu koja traje još i danas, a od tada u zemlje Europe i svijeta pristižu ukrajinske izbjeglice (Europsko vijeće, 2022). Kontrast u različitom tretmanu izbjeglica prikazuje nepravedno postupanje Europe prema različitim izbjegličkim populacijama, s Ukrajcima na vrhu izbjegličke hijerarhije. Opsežni naponi za potporu ukrajinskim izbjeglicama zapravo su progresivni, ali šalju bolno jasnu poruku izbjeglicama druge nacionalnosti koje su isključene iz beneficija, da manje zaslužuju pomoć i prihvaćanje. Ukrajinci imaju koristi od provedbe Direktive o privremenoj zaštiti, koja omogućuje ukrajinskim izbjeglicama da borave, traže posao i pohađaju školu u EU-u tri godine, bez potrebe za službenim odobrenjem za azil. Ukrajinci uživaju blaže uvjete za ulazak, centre za prihvatanje izbjeglica koji nude osnovne potrepštine, lakše putovanje unutar EU-a te besplatan javni prijevoz i telefonske usluge. Oni čak mogu ući u Slovačku i Poljsku bez dokumenata, zemlje koje su pokazivale snažne antiizbjegličke osjećaje tijekom sirijske izbjegličke krize 2015. godine (Hir.harvard.edu, 2022). Televizija Al Jazeera razgovarala je s profesoricom Serenom Parekh u cilju objašnjavanja europskog tretmana ukrajinskih izbjeglica i izbjeglica drugih nacionalnosti. Zapadnim medijima pripisana je optužnica da drugačije izvještavaju o ukrajinskim izbjeglicama u odnosu na izbjeglice druge nacionalnosti te im se pripisuje rasna pristranost. Profesorica je rekla da je značajka ove krize što su izbjeglice uglavnom žene i djeca te da postoji velika podrška izbjeglicama od strane Europe. Parekh je objasnila razliku u odgovoru Europe na krizu sada i za vrijeme sirijske izbjegličke krize. U to vrijeme, 2015. i 2016. došlo je do priljeva izbjeglica preko Italije i Grčke neovlaštenim brodovima. Europa je na početku pokazala suosjećanje, ali kako navodi to je vrlo brzo postalo neprijateljstvo. U prvoj godini bilo je preko milijun izbjeglica i tada se smatralo da se s tim brojem nemoguće nositi. A u ukrajinskoj krizi u prva dva tjedna stiglo je preko dva milijuna ljudi čime je Europa pobila tvrdnju da ne može podnijeti milijun izbjeglica u kratkom roku (Aljazeera.com, 2022). Godine 2016. mađarski premijer Viktor Orbán opisao je migraciju kao "otrov", no izgovorio je da su Ukrajinci "dobrodošli od strane prijatelja u Mađarskoj". Države EU-a čak i one s ozloglašanim antimigrantskim osjećajima otvorile su granice ukrajinskim izbjeglicama s neviđenom velikodušnošću. Nasuprot tome, izbjeglice druge nacionalnosti izbjeglice fizički su napadale poljske i bjeloruske granične snage, a nehumano postupanje prema izbjeglicama posebno je bilo izraženo u Poljskoj, Mađarskoj i Slovačkoj. EU je odbila uvođenje Direktive o privremenoj zaštiti 2015. što je potaknulo druge nacije da zanemare protok izbjeglica i discipliniranje graničnih službenika koji su kršili prava tražitelja azila.

Bivša njemačka kancelarka Angela Merkel, poznata kao zagovarateljica prava izbjeglica, financirala je turske izbjegličke kampove kako bi predsjednik Erdoğan spriječio prolaz izbjeglica u Grčku, članicu EU. U međuvremenu, Poljska je podigla graničnu ogradu, počela graditi zid, donijela zakone koji otežavaju ulazak i prihvatila je samo oko 5,7 posto zahtjeva za azil u 2020. Što je više izbjeglica ulazilo u Europu, zid se povećavao (Hir.harvard.edu, 2022). Osim toga Ukrajinci prema zakonu mogu ući u Europsku uniju i u njoj ostati 90 dana, ali nije bilo pitanja treba li im se dopustiti ulazak u zemlju. Profesorica Parekh ističe da je to ključna razlika u odnosu na ostale izbjeglice iako svatko ima pravo tražiti azil, za one koje ne dolaze iz Europe to pravo je malo teže ostvariti. Veliku ulogu ima i rasa i sličnosti Ukrajinaca s ostatkom Europe. Veliki broj Sirijaca je kako navodi također bio obrazovan pa nisu percipirani kao takvi (Aljazeera.com, 2022). Ako uspiju prevladati te prepreke i ući u EU, izbjeglice druge nacionalnosti suočavaju se s dugotrajnom nezaposlenošću. Za razliku od Ukrajinaca, oni moraju podnijeti zahtjev za azil i čekati odobrenje prije nego što potraže posao. Zbog toga se izbjeglicama koje nisu iz Ukrajine teže integrirati u radnu snagu. Nadalje, prema Hanne Beirens, direktorici Think Tanka Instituta za migracijsku politiku, davanje prioriteta ukrajinskim izbjeglicama ograničava resurse dostupne drugim izbjeglicama, kao što su smještaj i učenje jezika. Ta nejednakost stvara dvojni sustav integracije izbjeglica. Uz manje resursa uloženi u izbjeglice druge nacionalnosti, može biti potrebno više vremena da se obrade njihovi slučajevi azila, produžujući nezaposlenost, životnu nesigurnost i ograničeni pristup resursima (Hir.harvard.edu, 2022).

5.1. Islamofobija i rasizam?

Parekh je objasnila da je kriza 2015. stvorila strah od terorizma, a to se može povezati i s islamofobijom kojom se svi muškarci Bliskog istoka povezuju s terorizmom i izjednačavaju s teroristima. Ono što se moglo vidjeti tada posve je suprotno od onoga što vidimo danas. Od samog početka sve europske zemlje prihvatile su izbjeglice, na granici s Poljskom odmah su postavljeni prihvatni centri, odmah su pristizale donacije pomoći sa svih strana. Ističe se i razlika u stavu političara prema ukrajinskim izbjeglicama, a čak i oni gradovi koji prije nisu željeli prihvatiti izbjeglice sada ih prihvaćaju. Kako bi se razumjele razlike u tretmanima izbjeglica kao opciju moramo razmotriti i rasizam objasnila je Parekh. Europljani su skloniji prihvatiti Ukrajince jer se radi o susjednim zemljama, istočni Europljani isto tako znaju kako je živjeti pod sovjetskom okupacijom (Aljazeera.com, 2022). Pristigavši s Bliskog istoka i iz Afrike, izbjeglice druge nacionalnosti često su drugačije. Naglašavanje tih razlika Addie Esposito definira kao opravdanje islamofobije. Ukrajinske izbjeglice su uglavnom kršćani,

dok su izbjeglice iz Sirije i sjeverne Afrike uglavnom muslimani. Stoga se pojačava borba sa ksenofobijom, a brojna istraživanja dokazuju diskriminaciju muslimanskih tražitelja azila (Hir.harvard.edu, 2022). Istraživanje iz 2022. koje je ispitivalo više od 4000 zahtjeva za azil u Francuskoj između 1976. i 2016. pokazalo je da je manja vjerojatnost da će muslimani dobiti azil nego kršćani. Dok ovo istraživanje ukazuje na antimuslimansku pristranost među vladinim dužnosnicima, slično istraživanje iz 2016. sugerira da obični građani pokazuju slične tendencije. Otprilike 18.000 Europljana iz 15 zemalja dobilo je upitnike te su upitani kome bi dali azil. Istraživanje je pokazalo da je za muslimanske tražitelje azila bilo 11 posto manje vjerojatno da će biti prihvaćeni od strane kršćana. Potvrđujući ovu antimuslimansku pristranost među Europljanima, drugi eksperiment u Francuskoj zaključio je da sve veći broj muslimana u Francuskoj rezultira povećanom ksenofobijom. Takva politička retorika odražava i pogoršava te trendove među Europljanima (Hir.harvard.edu, 2022). Kako navodi Harvard International Review Orbán nastoji uspostaviti “kršćansku demokraciju” u Mađarskoj, a izjavio je da se “kršćansko i muslimansko društvo nikada neće ujediniti”. Ova snažna antimuslimanska retorika kršćanske nadmoći objašnjava zašto Mađarska pozdravlja kršćanske Ukrajinke i odbija muslimanske izbjeglice iz Afrike i Bliskog istoka. Islamofobija također stoji u pozadini pretpostavke da su bliskoistočne izbjeglice nasilni teroristi, ta pretpostavka je očigledna zabluda sastava koji se ne primjenjuje na bijelce. Označavanje muslimana kao terorista i korištenje takvih optužbi za odbijanje muslimanskih tražitelja azila slabo su prikriveni pokušaji vjerske i rasne diskriminacije, a etničke predrasude maskiraju se kao brige za nacionalnu sigurnost (Hir.harvard.edu, 2022).

Drugačiji tretman ukrajinskih izbjeglica i izbjeglica drugih nacionalnosti može se protumačiti kao vrsta rasizma jer prema boji kože, religiji i kulturi dodjeljujemo pravo azila. Izjednačavanje ljudi Bliskog istoka s terorizmom veliki je problem, iako su najveće zločine u Europi počinili Europljani. Kada oni počine zločine onda to ne izjednačavamo s cijelom rasom. Profesorica Parekh naglasila je da se važno usredotočiti na sličnosti s ljudima koji traže pomoć, a ne na razlike (Aljazeera.com, 2022). Mediji uvelike utječu na razumijevanje društva o tome tko su izbjeglice i kako će biti prihvaćene. 2015. i 2016. postojao je veliki broj objava koji je izjednačavao izbjeglice s terorizmom. „Čini se normalnim reći da je Ukrajina civilizirana zemlja i naravno, trebali bismo imati razumijevanja za njih, a ne vidjeti da je to nekako problematično i da se jako loše odražava na vaše razumijevanje drugih zemalja u svijetu i stereotipa o izbjeglicama koje nisu bijelci“ (Aljazeera.com, 2022). Profesorica je istaknula i da ne treba kritizirati ovakav odgovor Europe prema ukrajinskoj izbjegličkoj krizi

nego ga treba ponoviti i na buduće izbjegličke krize (Aljazeera.com, 2022). Vjerske i druge predrasude često se isprepliću, razlika između načina na koji EU tretira ukrajinske i izbjeglice druge nacionalnosti prema analizi Harvard International Reviewa proizlazi iz empatije Europljana prema Ukrajincima i drugačijeg odnosa prema afričkim i bliskoistočnim izbjeglicama. Zbog rasnih, vjerskih, kulturnih i etničkih razlika, Europljani osjećaju manje simpatije prema drugim izbjeglicama. Nadalje, mnogim bijelim i kršćanskim Europljanima, priljev bliskoistočnih i afričkih muslimanskih izbjeglica prijeti dinamičnom moći ukorijenjenoj u rasnoj i vjerskoj hegemoniji, dok ih dolazeći Ukrajinci prvenstveno jačaju. I u Sjedinjenim Državama i u Europi, neizbježnost multikulturalizma i raznolikosti, rezultirajućeg propadanja bjelačke dominacije potiče rasizam i ksenofobiju s desnice (Hir.harvard.edu, 2022). Utjecaj rasizma na tretman izbjeglica vidljiv je u tome kako se postupaju s izbjeglicama iz Afrike, Bliskog istoka i Azije koje bježe iz Ukrajine. Ukrajinskim državljanima često je dopušteno da se ukrcaju na evakuacijski prijevoz prije stranih državljana, koji se također suočavaju s većim poteškoćama pri ulasku u zemlje poput Poljske i dobivanju odgovarajućeg smještaja (Hir.harvard.edu, 2022). Europska unija je 4. ožujka otvorila granice i Ukrajinci su u države Europske unije mogli ući bez vize i bez traženja azila, imali su privremenu zaštitu. U zavisnosti od zemlje ukrajinske izbjeglice imale su pravo na socijalnu pomoć. Ostale izbjeglice iz Sirije, Afganistana i slično dozvolu za boravak mogli su dobiti tek nakon procedure koja traje mjesecima ili godinama. Razne organizacije za ljudska prava potvrdile su priče da su mnoge izbjeglice iz Ukrajine, ali druge boje kože bile diskriminirane. „Sve u svemu, izjave pogođenih sugeriraju da su bar neki neukrajinski obojeni ljudi bili diskriminirani dok su bježali“ (Dw.com, 2022). Iako nema dokaza koji bi potvrdili da je došlo do sustavne diskriminacije takvih izbjeglica, prema pričama izbjeglica često se prema njima postupalo drugačije nego prema ukrajinskim izbjeglicama (Dw.com, 2022).

5.2. Utjecaj predrasuda na medijsko izvještavanje i geopolitika

Predrasude također mogu utjecati na tretman izbjeglica kroz medijsku pokrivenost. Smrti afričkih i bliskoistočnih civila izazvali su manje pozornosti medija i stranih vlada od smrti Ukrajinaca. Budući da mediji više izlažu Europljane sukobu u Ukrajini, oni su svjesniji zločina i trauma koje su zahtijevale bijeg Ukrajinaca u obližnje zemlje stoga se izbjeglička potreba za azilom čini legitimnijom. Nadalje, bitna je semantika. Dok su mediji označili Ukrajince "izbjeglicama", napravili razliku između "izbjeglica" i "migranata" kada su govorili o bliskoistočnim i afričkim izbjeglicama 2015. godine to nije bio slučaj. Medijske kuće stoga igraju odlučujuću ulogu u tome kako Europljani gledaju na tražitelje azila (Hir.harvard.edu,

2022). Opsežna međunarodna pokrivenost krize u Ukrajini ima i geopolitičke posljedice. Vlade i civili diljem svijeta izrazili su svoju podršku Ukrajini i protivljenje Rusiji stoga EU riskira međunarodnu reakciju ako ne uspije apsorbirati i pomoći milijunima ukrajinskih izbjeglica. Odgovor EU-a na izbjegličku krizu također oblikuje njezin stav prema Rusiji i ponovno raspiruje hladnoratovsku zabrinutost zbog ruske agresije, jer istočni Europljani priznaju potencijal Putina da napadne i njihove zemlje. Dočekujući ukrajinske izbjeglice i namećući ekonomske sankcije Rusiji, EU je pokazala svoju potporu ukrajinskom suverenitetu i protivljenju ruskoj agresiji bez izravne vojne intervencije. Stoga je primanje Ukrajinaca politički korisno za EU (Hir.harvard.edu, 2022).

6. Kulturne različitosti i utjecaj medija na percepciju publika

Veliki broj istraživača slaže se da su sva današnja društva kulturno različita i raznolika, a kada to govore misle na postojanje nacionalnih majina, etničkih i rasnih skupina, useljenika itd. Unutar većinskog stanovništva stvaraju se određene grupe ljudi koji se od većinskog stanovništva ne razlikuju po nacionalnosti nego po rodu, spolu, socijalnom statusu itd. Sve te grupe žele biti društveno prihvaćene i priznate. Društva postaju sve više različita i važno je uskladiti potrebe i stavove većinskog stanovništva te potrebe i stavove određenih skupina društva. Da bi se razlike poštovale važno je uspostaviti zakone, ali promjenu načina razmišljanja i stavova ljudi (Mesić i Bagić, 2011: 7-35). I Hrvatska je danas multikulturalno i multinacionalno društvo. Nakon ekonomskog i gospodarskog oporavka, ulaska u Europsku uniju i ulaska u Schengen Hrvatska je postala privlačna destinacija za izbjeglice i migrante. Upravo zbog toga odnos hrvatskih građana prema drugačijima i kulturnim različitostima izuzetno je važna društvena tema. Na temu kulturnih različitosti i prihvaćanja društva provedena su brojna istraživanja.

Mesić i Bagić su proveli istraživanje na uzorku od tisuću ispitanika. Rezultati njihovog istraživanja govore da hrvatski građani prihvaćaju kulturne različitosti jer ih je 54% odgovorilo da je za Hrvatsku dobro da u njoj žive etničke ili vjerske manjine. Ali istaknula se i neutralna pozicija. Mali broj građana izjasnio se da je multikulturalno društvo loše za Hrvatsku, a 42 posto građana pokazalo je strah da će Hrvatska zbog ulaska u Europsku uniju izgubiti svoj identitet. Istraživanje je pokazalo da većinsko stanovništvo u manjoj mjeri prihvaća multikulturalnost u odnosu na same manjine. Socijalna obilježja u ovom istraživanju koja su se pokazala kao ključan utjecaj na kulturalnu isključivost su spol, religioznost i nacionalna pripadnost. U provedenom istraživanju za razliku od svjetskih istraživanja varijabla dob nije djelovala u istom smjeru, naime mladi i obrazovani ljudi nisu pokazali više pozitivnih stavova o multikulturalizmu (Mesić i Bagić, 2011: 7-35).

Izbjeglička kriza 2015. i 2016. podigla je veliku prašinu u medijima i tako postala predmetom istraživanja i najboljim primjerom za sva druga istraživanja medijskog praćenja izbjegličkih kriza. Promatrana kriza kao i kriza koja se događa danas dug period bila je glavna tema politike u svijetu, ali i u Hrvatskoj. Medijsko praćenje izbjegličke krize utjecalo je na javno mnijenje, ali i biranje političke opcije građana na izborima. Mediji mogu pozitivno utjecati na stajalište javnosti o izbjeglicama te na politička stajališta (Berry i dr., 2015). Istraživanje koje su proveli Jurišić i dr. na osam portala pokazalo je kako se agenda medija podudara s

agendom publike. Od kako je val izbjeglica ušao u Hrvatsku broj medijskih objava na tu temu rastao je iz dana u dan (Jurišić i dr., 2017: 39-54). Tijekom izvještavanja mediji su mijenjali načine na koje su izvještavali, u početku su koristili češće riječ izbjeglica, a kako je vrijeme odmicalo sve više su se koristili terminom migrant. U prvih par mjeseci krize mediji su se uglavnom oslanjali na hrvatske izvore informacija, a političari su koristili medijski prostor za promoviranje svojih ciljeva uoči izbora. Nakon nekog vremena izvori informacija postale su zemlje iz regije i Europe, a bilo je i manje promicanja političkih ciljeva od strane političara. Analizom su autori došli do zaključka da je izbjeglička kriza u medijskom prostoru došla do vrhunca u listopadu 2015. godine kada je na tu temu bile najviše objavljenih članaka. Teme o kojima su mediji najčešće pisali bili su odnosi država za vrijeme izbjegličke krize, broj izbjegličkih kampova, broj izbjeglica, odnos stranih političara prema izbjegličkoj krizi (Jurišić i dr., 2017: 39-54). Sve to dovodi do dehumanizacije slike migracije jer naglasak nije na personaliziranim segmentima nego upravo suprotno suhoparnim podacima i brojevima (Berry i dr., 2015).

Uloga emocija u učincima kadriranja medija posebno je zanimljiva kada se razmatraju političke teme ili događaji koji su tradicionalno pogođeni visokom razinom emotivnog jezika u medijima i uzrokuju javne rasprave. Jedna od najistaknutijih suvremenih tema takve vrste je uloga migranata u modernim europskim demokracijama. Sa stajališta političke komunikacije, europska migracijska rasprava sugerira negativne emocije. Istraživanja koja su ocjenjivala javni diskurs o migraciji često govore o predstavljanju migranata u smislu strahova unutar društva od negativnih ekonomskih i osobnih posljedica migracije, prijetnji ili se fokusiraju na migrante kao žrtve netolerantnog društva. Unatoč tim istraživanjima samo se mali broj istraživanja bavio pitanjem do koje mjere građani emocionalno reagiraju na vijesti o migraciji i kakvu ulogu takve emocionalne reakcije igraju u razumijevanju učinaka okvira na mišljenja o migraciji (Lecheler i dr., 2015: 1-22).

Lecheler i dr. objašnjavaju postojanost različitih okvira kod prikazivanja izbjeglica u medijskim tekstovima te da ti okviri mogu biti pozitivni i negativni, ali da svaki taj okvir može proizvesti različitu reakciju kod pojedinca. Autori opisuju okvire kao različite obrasce medijskog izvještavanja koji ističu određene aspekte problema u odnosu na druge, čime se odabiru relevantni aspekti. Kroz taj odabir, vjeruje se da okviri vijesti imaju učinak tako što pojedincu sugeriraju tumačenje okvirnog pitanja. Taj proces događa se kada se razmatra obrada informacija, učinci na stavove i mišljenja te političko ponašanje. Postoji niz istraživanja o učincima okvira o migraciji na stavove i mišljenja građana. Istraživanja su

pokazala da okviri o migraciji mogu imati štetne učinke na stavove i mišljenja prema migrantima. Pokazuju i da se negativni okviri mogu smatrati moćnim u utjecanju na mišljenja građana. Međutim, postoje dokazi da pozitivni okviri također mogu imati snažne učinke na mišljenja (Lecheler i dr., 2015: 1-22).

Može se sa sigurnošću tvrditi da okviri vijesti, pozitivni ili negativni, utječu na mišljenja, ali uloga emocija u tom procesu nije shvaćena i do kraja istražena (Lecheler i dr., 2015: 1-22). Neki autori tvrde da različiti okviri uzrokuju različite emocionalne reakcije, ovisno o tome što predstavljaju pojedincu (Nabi, 1999). Na primjer, okvir može izazvati tugu, ako apelira na nekakav gubitak, dok će okvir koji sadrži ponižavanje kako ga pojedinac percipira dovesti do povećanja ljutnje. Poznate vrste okvira o migraciji vjerojatno će izazvati specifičan emocionalni odgovor (Lecheler i dr., 2015: 1-22).

„Internet je promijenio tradicionalne medije i omogućio promjenu publike od aktivne u interaktivnu te time utjecao na stvaranje novih kulturnih obrazaca u sferi javne komunikacije“ (Zgrabljic Rotar, 2017: 57-64). Kroz medije se prikazuju svi oblici ponašanja i kulturnih sadržaja. Mi živimo u doba digitalne kulture koja koristi tehnološke aspekte za proizvodnju i plasiranje sadržaja. „Neki od pojmova koji određuju digitalnu kulturu su: virtualnost, mobilnost, konvergencija, interaktivnost, digitalizacija, nova publika, novi mediji, medijska industrija, medijska revolucija (Zgrabljic Rotar, 2017: 57-64). Pojavljuje se i novi pojam konvergencije koji označava spajanje različitih medijskih platformi, a prate ga i preoblikovanja u nove sadržaje, npr. tisak u portale. Digitalno doba donijelo je i slobodu širenja velikog broja informacija velikom broju ljudi u isto vrijeme. Svakodnevno se rađaju i stvaraju novi mediji koji uspješno pronalaze svoju publiku. Autorica navodi kako se ove promjene moraju stalno istraživati i kako se medijski sadržaj mora kritički vrednovati (Zgrabljic Rotar, 2017: 57-64).

Razvijanjem aktivnih medijskih publika glavna pozornost više nije usmjerena na medije i medijske sadržaje koje plasiraju te njihove nastojanje manipulacije publike nego na značenje medijskih tekstova. „Medijski sadržaj postaje kompleksan spoj diskursa, ideologija i značenja proizvedenih u aktivnom suodnosu medijskog sadržaja/teksta i medijskog receptora/čitatelja“ (Hromadžić i Popović, 2010: 97-111). Mediji danas postaju važan kontekst medijskog sadržaja i stvaranja navika medijskih publika koje nastaju kada publike konzumiraju sadržaj pojedinih medija. Autori navode da odnos snage moći medija i publike postaje dio ravnoteže. Publika se u istraživanju počinje definirati kao aktivna odnosno naglasak se stavlja na to da

publika posjeduje moć (Meyrowitz, 2008). Medijskim publikama danas se pristupa kao potrošačima koji su dio tržišta i sudjeluju u tržišno-interesnom odnosu između medija, oglašivača itd. „Pored fenomena sveopće medijske digitalizacije i tabloidne spektakularizacije, *infotainment* i *infomerciala*, društvene i kulturne remedijalizacije i digitalno-medijske konvergencije, to jest multimedijalizacije, paralelni trendovi koji utječu na formatiranja medijskih publika i na koje je svakako potrebno obratiti pozornost u budućim istraživanjima medijskih publika, jesu aktualna politička događanja, komercijalizacija, te globalni ekonomski tokovi kruženja kapitala“ (Hromadžić i Popović, 2010: 97-111).

7. Istraživanje o medijskoj reprezentaciji ukrajinskih izbjeglica i izbjeglica druge nacionalnosti

Kao metodu u ovom istraživanju izabrana je analiza sadržaja kao pouzdana metoda s obzirom na temu istraživanja i učestalost pojava u promatranim člancima. Ole R. Holsti (1969: 14) određuje analizu sadržaja kao „bilo koju tehniku koja donosi zaključke na temelju objektivnog i sustavnog identificiranja određenih obilježja poruka“ (Grbeša i Tomičić, 2014). Riječ je o metodi koja je pogodna za analiziranje velikog broja jedinica analize (Grbeša i Tomičić, 2014). “Dok neke vrste tekstualne analize zadiru duboko u značenje jednog određenog teksta ili malog broja tekstova, analiza sadržaja nam dopušta da analiziramo velik broj tekstova” (Hesmondhalgh, 2006: 120 cit. prema Grbeša i Tomičić, 2014). Ali ono što je bitno za samu kvalitetu analize medijskih tekstova je da analiza sadržaja bitno označava razlike između komponenata unutar tekstova (Grbeša i Tomičić, 2014).

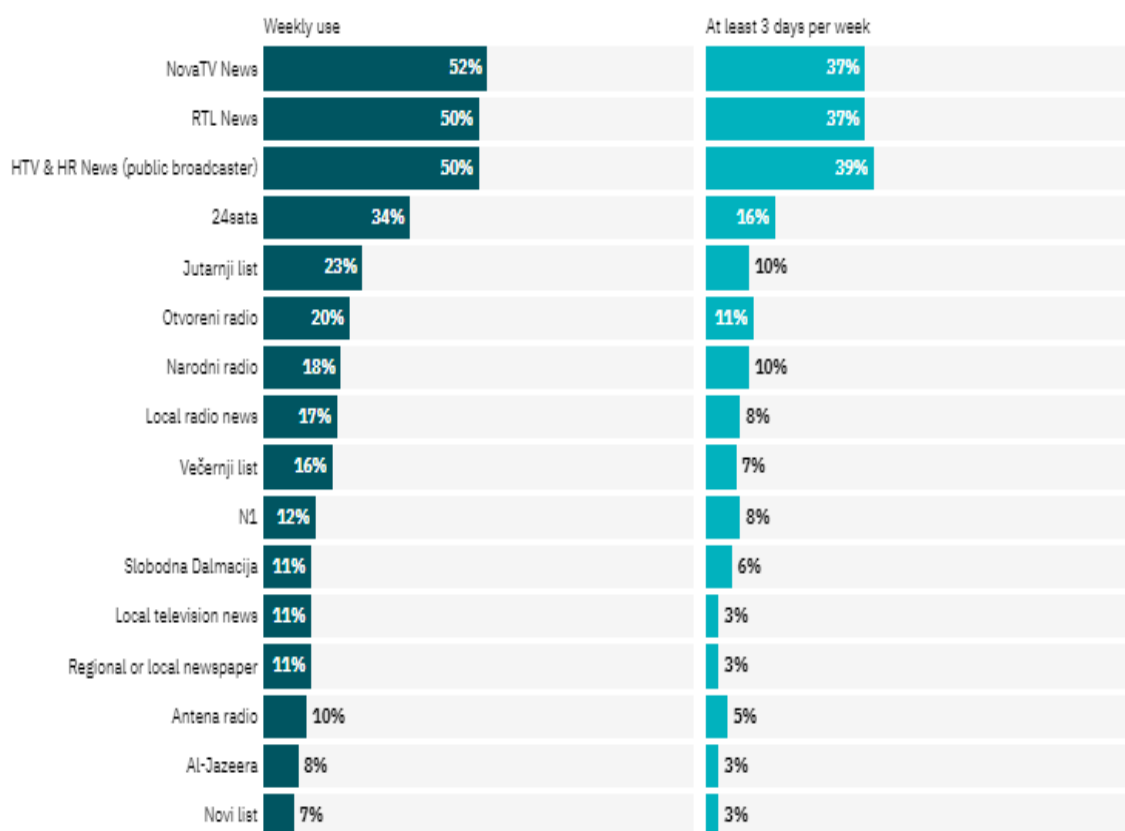
7.1. Cilj i uzorak

Ovim istraživanjem nastoji se saznati kako su Večernji.hr i Jutarnji.hr izvještavali o ukrajinskim izbjeglicama i izbjeglicama druge nacionalnosti te postoji li razlika u izvještavanju između portala Večernji.hr i Jutarnji.hr. Ukupno će u svom istraživanju analizirati 427 članaka. Razlog odabira baš ovih medija je taj što imaju širu publiku, konceptijski su slični, oba portala imaju inačice dnevnih novina i jedan drugom su konkurencija. Večernji.hr i Jutarnji.hr mediji su slične koncepcije, a različitih vlasnika. Vlasnik Večernjeg lista je Styria Media Group AG i ove dnevne novine politički su usmjerene prema centru. Jutarnji list u vlasništvu je Hanza Media d.o.o. grupacije i političko usmjerenje mu je socijaldemokratsko i liberalno. Uzorak čine članci objavljeni unutar perioda od 24. veljače 2022. do 24. veljače 2023. Razlog odabira tog datuma za početak analize je veliki broj medijskih objava oba medija u tom periodu na tu temu. Osim toga ruska invazija započela je upravo 24. veljače 2022. pa je nakon toga najviše ukrajinskih izbjeglica došlo u druge zemlje i najviše je tada bilo objavljenih članaka na tu temu. Isto tako u 2022. godini događa se izbjeglički val izbjeglica drugih nacionalnosti pa je taj period relevantan za ovo istraživanje. Prema podacima Reuters Instituta iz 2022. godine na tjednoj upotrebi Jutarnji list nalazi se na petom mjestu s 23%, a Večernji list na devetom mjestu s 16%.

Weekly reach – offline

TV, RADIO, PRINT

Croatia

Graf 1. Tjedna upotreba medija u Hrvatskoj

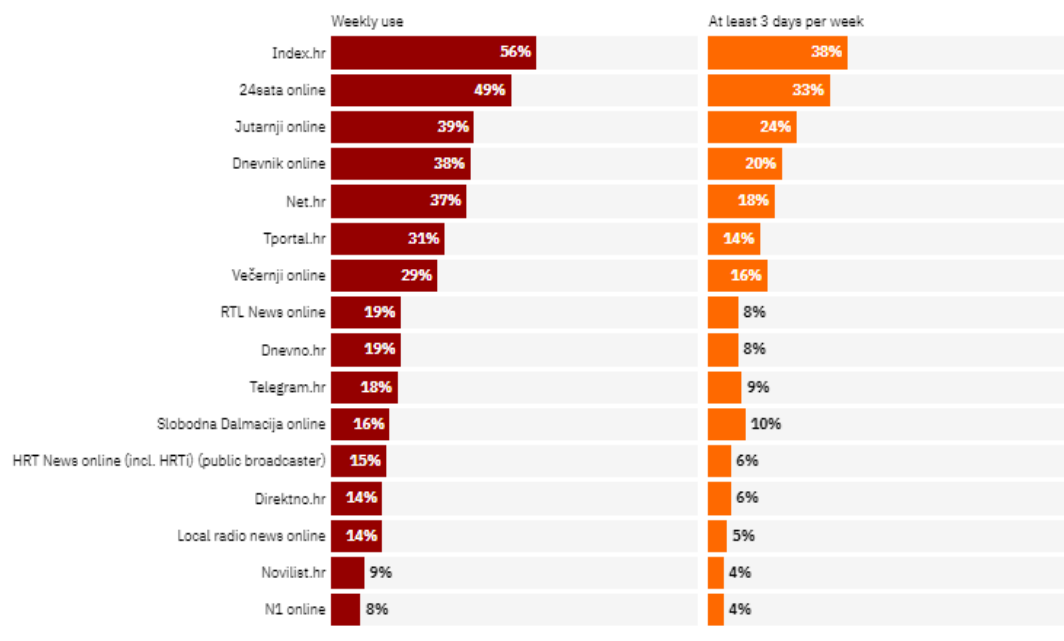
Izvor: Reuters Institute

Kada govorimo o online izdanjima na tjednoj upotrebi Jutarnji.hr nalazi se na trećem mjestu s 39%, a Večernji.hr na sedmom mjestu s 29 %.

Weekly reach – online

ONLINE

Croatia

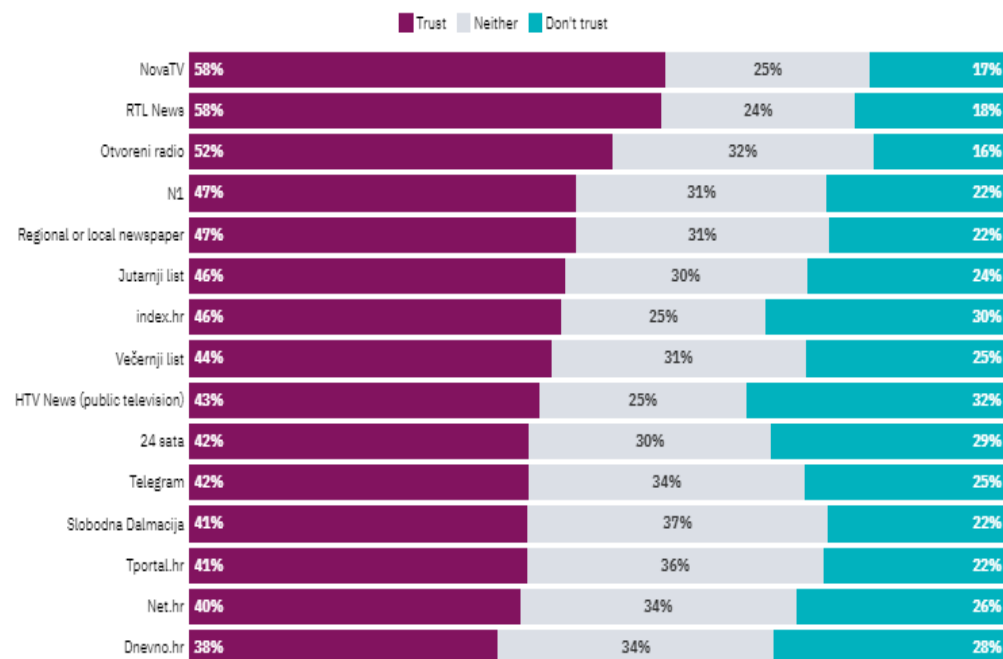
Graf 2. Tjedna upotreba online izdanja medija u Hrvatskoj

Izvor: Reuters Institute

Prema podacima na tablici povjerenja u medije Jutarnji list nalazi se na šestom mjestu dok je Večernji list zauzeo osmo mjesto.

Brand trust scores

Croatia

Graf 3. Stupanj povjerenja u medije u Hrvatskoj

Izvor: Reuters Institute

7.2. Istraživačka pitanja

Istraživačka pitanja na koja će ovaj rad odgovoriti su:

1. Kakvu terminologiju u člancima o izbjeglicama koristi Večernji.hr, a kakvu Jutarnji.hr?
2. Prikazuju li Večernji.hr i Jutarnji.hr ukrajinske izbjeglice i izbjeglice druge nacionalnosti kao žrtve ili kao prijetnju?
3. Izvještavaju li Večernji.hr i Jutarnji.hr više o ukrajinskim izbjeglicama ili izbjeglicama druge nacionalnosti?
4. U kojem kontekstu Večernji.hr i Jutarnji.hr izvještavaju o ukrajinskim izbjeglicama i izbjeglicama druge nacionalnosti?
5. Odgovaraju li naslovi Večernjeg.hr i Jutarnjeg.hr u članku o ukrajinskim izbjeglicama i izbjeglicama druge nacionalnosti kontekstu ili su naslovi preuveličani?
6. Kakva je vizualna prezentacija ukrajinskih izbjeglica i izbjeglica drugih nacionalnosti?

8. Rezultati istraživanja i rasprava

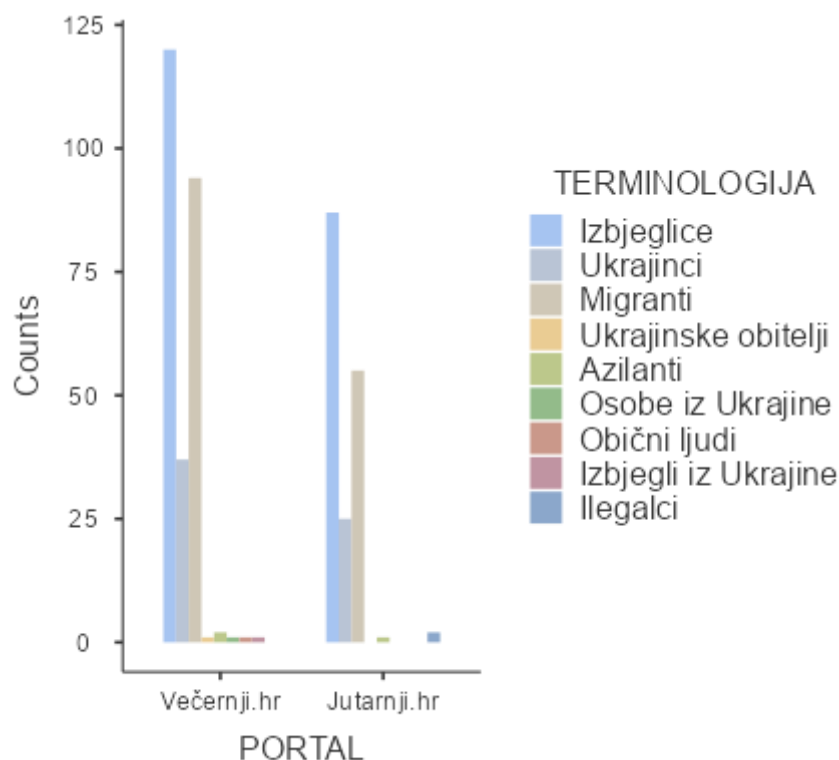
Ukupno je analizirano 427 članaka s dva portala, Večernji.hr i Jutarnji.hr unutar perioda od 24. veljače 2022. do 24. veljače 2023.. Večernjih.hr u odabranom razdoblju imao je 257 članaka na temu izbjeglica dok ih je Jutarnji.hr imao nešto manje, 170. Od ukupnog broja analiziranih članaka njih 258 odnosilo se na vijest, 51 na izvještaj, 82 na reportažu, a 36 na analizu. Večernji.hr 147 članaka posvetio je izvještavanju o ukrajinskim izbjeglicama, a Jutarnji.hr 102 članka. Večernji.hr u 6 članaka pisao je o sirijskim izbjeglicama, u 7 o afganistanskim, u 1 o iračkim, u 32 o ostalim izbjeglicama koje se odnose na izbjeglice druge nacionalnosti, ali misli se na opći pojam, sve izbjeglice druge nacionalnosti bez isticanja iste, u 3 članaka o iranskim, u 40 članaka izbjeglicama s Bliskog istoka, Sjeverne Afrike ili Južne Azije, u jednom članku o izbjeglicama s istoka, u 4 o indijskim, pakistanskim i tunižanskim izbjeglicama, u 11 o afričkim, u 2 o kubanskim i u 3 članka o izbjeglicama iz Južne Amerike. Jutarnji.hr u 3 članka govori o sirijskim izbjeglicama, u 5 o afganistanskim, nema niti jedan članak koji govori o iračkim izbjeglicama, 13 članaka koji se odnose na ostale izbjeglice, 1 na iranske, 28 članaka koji govore o izbjeglicama s Bliskog istoka, Sjeverne Afrike i Južne Azije, niti jedan članak koji se odnosi samo na izbjeglice s istoka, u 5 članaka o indijskim, pakistanskim i tunižanskim izbjeglicama, u 7 o afričkim izbjeglicama, u 1 o kubanskim i u 5 o izbjeglicama iz Južne Amerike. Oba portala više medijskog prostora dali su ukrajinskim izbjeglicama u odnosu na izbjeglice druge nacionalnosti, ali razlika nije velika.

PORTAL	IZBJEGLICE												Total
	Ukrajinske	Sirijske	Afganistanske	Iračke	Ostale	Iranske	Bliski istok, Sjeverna Afrika i Južne Azija	Istok	Indijske, pakistanske i tunižanske	Afričke	Kubanske	Južna Amerika	
Večernji.hr	147	6	7	1	32	3	40	1	4	11	2	3	257
Jutarnji.hr	102	3	5	0	13	1	28	0	5	7	1	5	170

Tablica 1: Izbjeglice

8.1. Terminologija

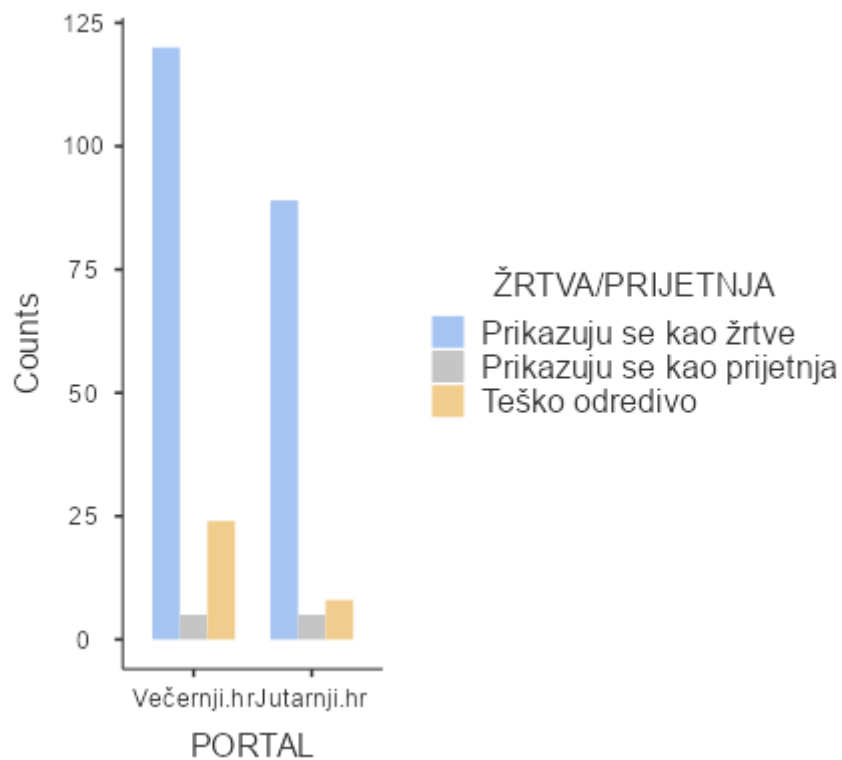
Najčešća pogreška prilikom izvještavanja o izbjeglicama je upravo terminologija. Novinari svjesno ili nesvjesno koriste krivu terminologiju kod pisanja o izbjeglicama. Zato je važno omogućiti edukaciju novinara kako bi se iskorijenila pogrešna upotreba terminologije. Večernji.hr u 120 (28.1%) jedinica analize koristi naziv izbjeglice, u 37 članaka (8,7%) ukrajinske izbjeglice naziva Ukrajinacima, u 9 (22%) ih naziva migrantima, u 1 (0,2%) za ukrajinske izbjeglice koristi termin ukrajinske obitelji, u 2 (0,5%) koristi termin azilanti, u 1 (0,2%) osobe iz Ukrajine, u 1 (0,2%) obični ljudi i u 1 (0,2) izbjegli iz Ukrajine. Jutarnji.hr u 87 (20,4%) jedinica analize upotrebljava termin izbjeglice, u 25 (5,9%) Ukrajinacima, 55 (12,9%) migranti, u 1 (0,2%) azilanti, i u 2 (0,5%) jedinice analize termin ilegalci. Oba portala za ukrajinske izbjeglice u većini jedinica analize upotrebljavali su termin izbjeglice, dok su za izbjeglice druge nacionalnosti upotrebljavali termin migranti. Ukrajinske izbjeglice u 181 članku nazvane su izbjeglicama, u 62 Ukrajinacima, u 1 migrantima, u 1 azilantima, u 1 ukrajinskim obiteljima, u 1 osobama iz Ukrajine, u 1 obični ljudi i u 1 izbjegli iz Ukrajine. Sirijske izbjeglice u 5 članaka nazvane su izbjeglicama, u 4 migrantima. Afganistanske izbjeglice u 1 članku nazvane su izbjeglicama, u 11 migrantima. Za iračke izbjeglice u 1 se članku koristi termin izbjeglice. Za ostale izbjeglice u 5 članaka koristi se termin izbjeglice, u 39 migranti, u 1 azilanti. Iranske izbjeglice u 1 članku nazvane su izbjeglicama, u 3 migrantima. Za izbjeglice Bliskog istoka, Sjeverne Afrike i Južne Azije u 8 članaka korišten je termin izbjeglice, u 57 migranti, u 1 azilanti, u 2 ilegalci. Izbjeglice s istoka u 1 su članku nazvane migrantima. Indijske, pakistanske i tunižanske izbjeglice u 2 su članka nazvane izbjeglicama, u 7 migrantima. Afričke izbjeglice u 3 su članka nazvane izbjeglicama, u 15 migrantima. Za kubanske izbjeglice u 3 se članka koristio termin migranti. Za izbjeglice Južne Amerike u 8 se članaka koristio termin migranti.

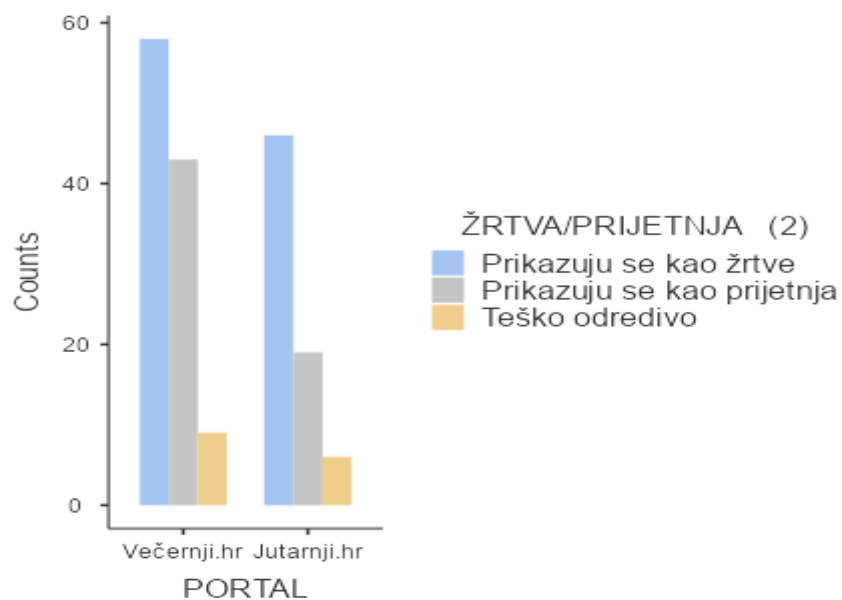
Graf 4: Terminologija

8.2. Žrtva ili prijetnja?

Mediji često izbjeglice prikazuju kroz prizmu prijetnje ili prizmu žrtve, što je bio slučaj i u ova dva portala. Večernji.hr u 120 (47,8%) članaka prikazuje ukrajinske izbjeglice kao žrtve dok ih Jutarnji.hr tako prikazuje u 89 (35,5%) članaka. Kao prijetnju ukrajinske izbjeglice Večernji.hr i Jutarnji.hr prikazuju u 5 (2,0%) članaka. Podaci su nešto drugačiji kada govorimo o izbjeglicama druge nacionalnosti. Večernji.hr u 58 (32%) članaka izbjeglice druge nacionalnosti prikazuje kao žrtve, a u 43 (23,8%) kao prijetnju. Jutarnji.hr u 46 (25,4%) jedinica analize izbjeglice druge nacionalnosti prikazuje kao žrtve, a u 19 (10,5%) kao prijetnju. Prema dobivenim rezultatima vidimo da portali ukrajinske izbjeglice u većem broju prikazuju kao žrtve nego kada je riječ o izbjeglicama druge nacionalnosti. Iako su izbjeglice druge nacionalnosti u većem broju prikazane kao žrtve, u odnosu na ukrajinske izbjeglice češće su prikazane kao prijetnja. Iako Jutarnji.hr izbjeglice druge nacionalnosti kao prijetnju prikazuje u punom manjem broju nego što to čini Večernji.hr.

Graf 5: Žrtva ili prijetnja? (Ukrajinske izbjeglice)

Graf 6: Žrtva ili prijetnja? (Izbjeglice druge nacionalnosti)

8.3. Riječi negativnog konteksta

Novinari se često služe igrom riječi ili metaforama kada stvaraju medijske tekstove, ali kada se radi o izbjeglicama treba biti vrlo oprezan jer je moguće da se iste shvate kao negativni kontekst. U naslovima ili nadnaslovima članka o izbjeglicama ponekad je moguće uočiti riječi negativnog konteksta ili metafore (npr. najezda, problem, migrantski val). Večernji.hr u 143 (57,2%) članaka o ukrajinskim izbjeglicama ne spominje negativne riječi ili metafore, a spominje ih u 5 (2%) članaka. Jutarnji.hr riječi negativnog konteksta ili metafore koristi u 6 (2,4%) članaka o ukrajinskim izbjeglicama, a takve riječi ne spominje u 96 (38,4%) članaka. Kada se radi o izbjeglicama druge nacionalnosti Večernji.hr takve riječi ne spominje u 78 (45,9%) jedinica analize, a takve riječi koristi u 25 (14,7%) jedinica analize. Jutarnji.hr riječi negativnog konteksta ili metafore ne koristi u 50 (29,4%) jedinica analize, a koristi ih u 17 (10%) jedinica analize. Kod izvještavanja o ukrajinskim izbjeglicama i izbjeglicama druge nacionalnosti portali u većoj mjeri ne koriste riječi negativnog konteksta ili metafore, ali možemo primijetiti veći broj korištenja takvih riječi kod medijskih tekstova o izbjeglicama druge nacionalnosti.

PORTAL		RIJEČI U NASLOVU		
		Ne spominju se negativne riječi ili metafore	Spominju	Total
Večernji.hr	Observed	143	5	148
	% of total	57.2 %	2.0 %	59.2 %
Jutarnji.hr	Observed	96	6	102
	% of total	38.4 %	2.4 %	40.8 %

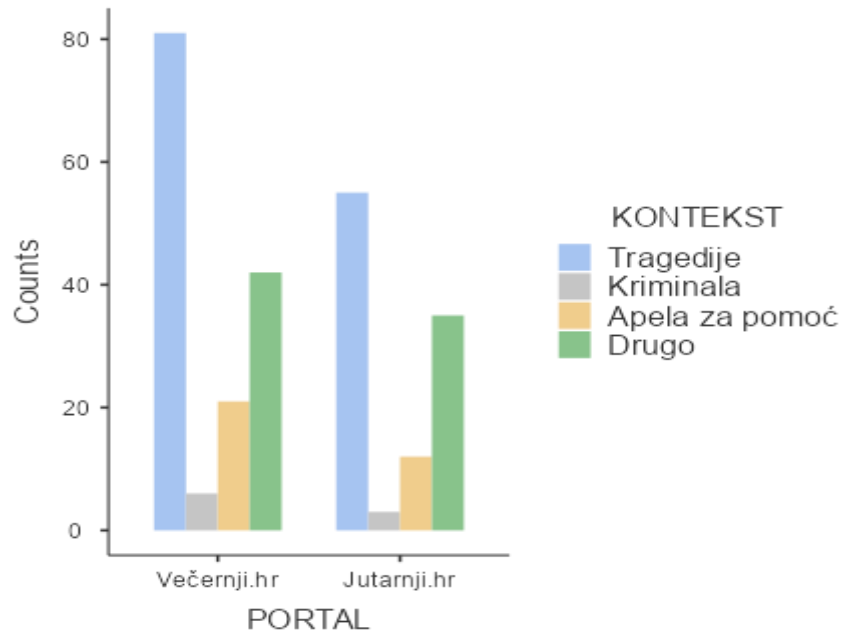
Tablica 2: Riječi u naslovu (ukrajinske izbjeglice)

PORTAL		RIJEČI U NASLOVU (2)		
		Ne spominju se negativne riječi i metafore	Spominju	Total
Večernji.hr	Observed	78	25	103
	% of total	45.9 %	14.7 %	60.6 %
Jutarnji.hr	Observed	50	17	67
	% of total	29.4 %	10.0 %	39.4 %

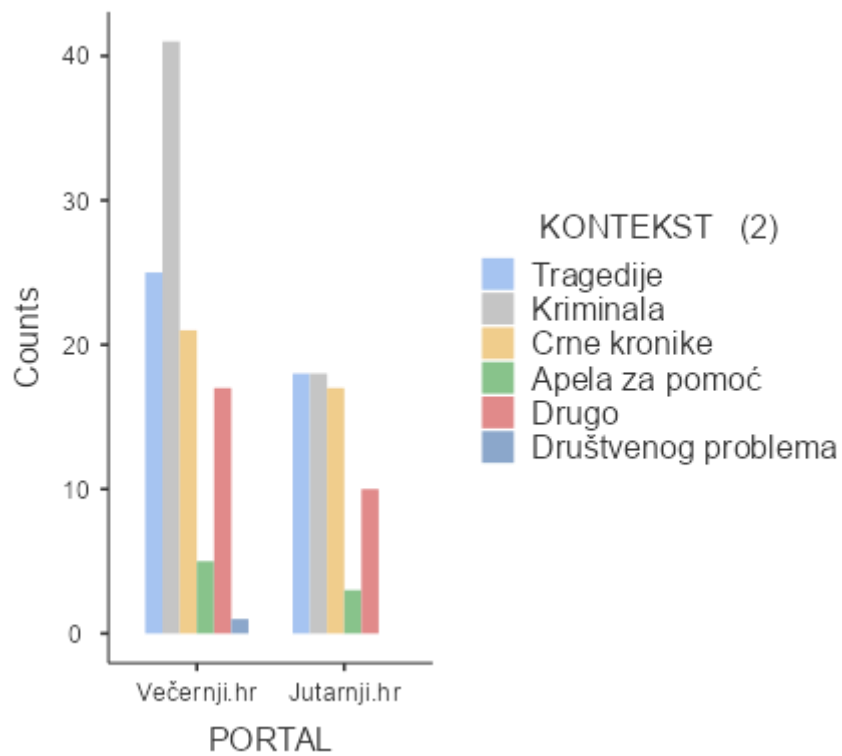
Tablica 3: Riječi u naslovu (izbjeglice druge nacionalnosti)

8.4. Kontekst

Jedna od kritika upućena medijima kada se radi o medijskim tekstovima o izbjeglicama je i kakav sadržaj plasiraju. Mediji često o njima izvještavaju kroz crnu, kroniku, kriminal, tragediju, a malo je onih medijskih tekstova koji publici približavaju njihove priče, kulturu, običaje. Večernji.hr u 81 (31,8%) jedinici analize o ukrajinskim izbjeglicama izvještava kada je riječ o tragediji, u 6 (2,4%) o kriminalu, u 21 (8,2%) o apelu za pomoć, a 42 (16,5%) jedinice analize označeno je opcijom drugo. Opcija drugo uglavnom se odnosila na humanitarne priče, iskustva izbjeglica, ali i sigurnosnu prijetnju. Jutarnji.hr u 55 (21,6%) članka o ukrajinskim izbjeglicama izvještavao je kroz tragediju, u 3 (1,2%) kroz kriminal, u 12 (4,7%) kroz apel za pomoć, a 35 (13,7%) članka označeno je opcijom drugo. Večernji.hr o izbjeglicama druge nacionalnosti u 25 (14,2%) članaka izvještavao je kroz tragediju, u 41 (23,3%) kroz kriminal, u 21 (11,9%) crnu kroniku, u 5 (2,8%) kroz apel za pomoć, a 17 (9,7%) članaka označeno je pod opcijom drugo. Kada govorimo o portalu Jutarnji.hr, izbjeglice druge nacionalnosti u 18 (10,2%) članaka prikazao je kroz tragediju, u 18 (10,2%) kroz kriminal, u 17 (9,7%) kroz crnu kroniku, u 3 (1,7%) kroz apel za pomoć, a 10 (5,7%) članaka označeno je opcijom drugo. Opcija drugo kod izbjeglica drugih nacionalnosti uglavnom se odnosila na neku vrstu prijetnje društvu.

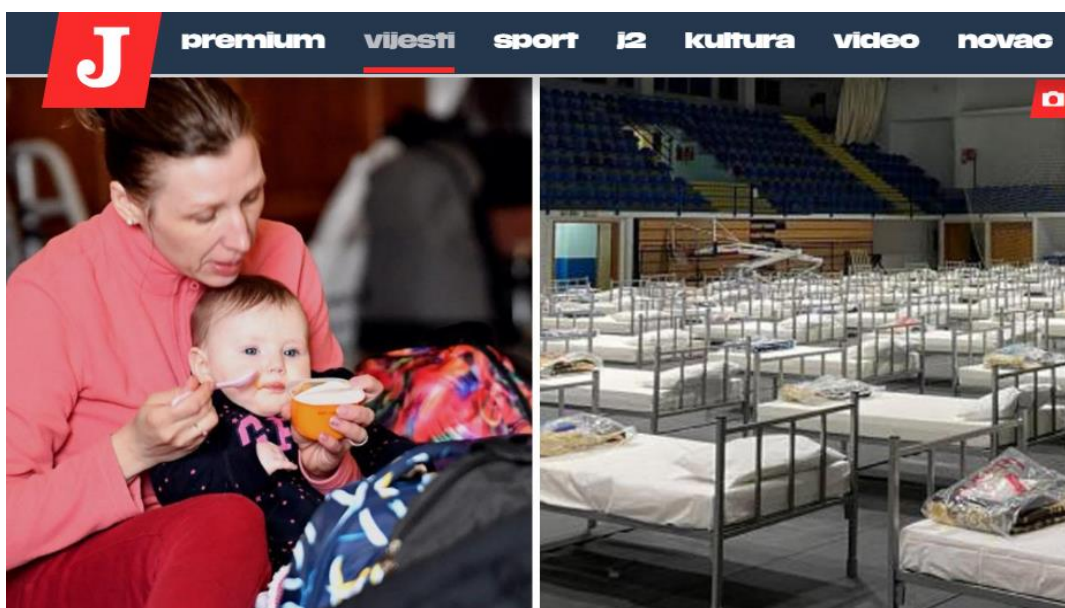
Graf 7: Kontekst (ukrajinske izbjeglice)

Graf 8: Kontekst (izbjeglice druge nacionalnosti)

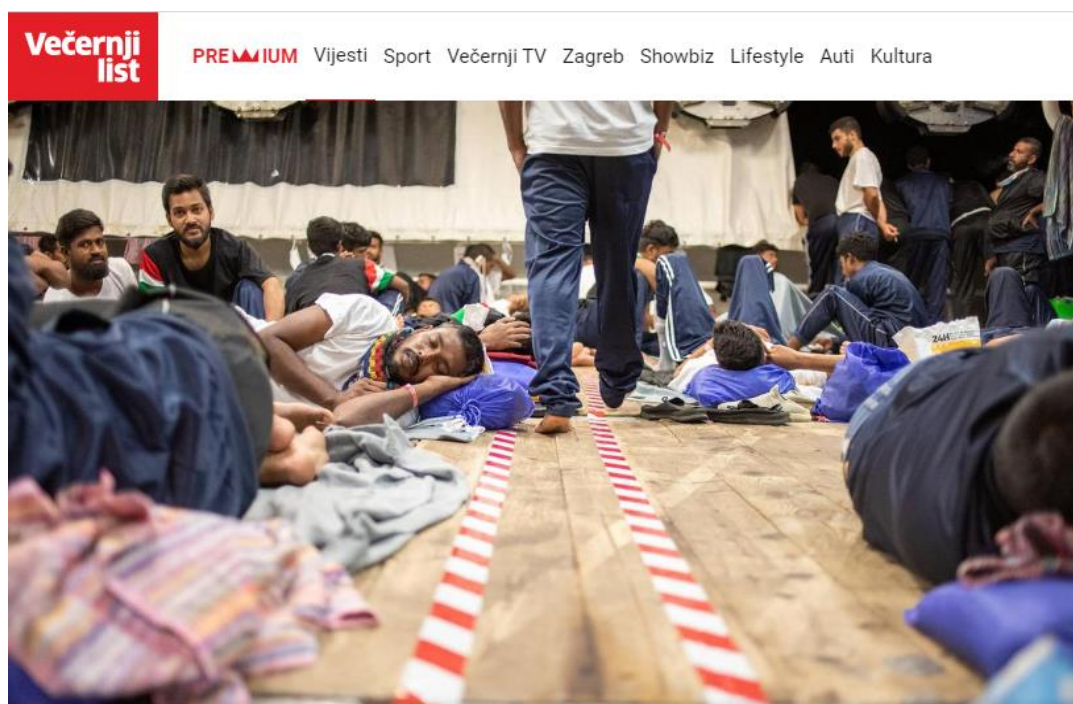
8.5. Vizualan prikaz

Važnu ulogu u medijskim tekstovima imaju i fotografije jer „slika govori tisući riječi“. Čitatelji često ne čitaju cijeli tekst već zaključke donose samo na temelju fotografije ili naslova. Izbjeglice je bitno prikazivati dostojanstveno i u njihovim svakodnevnim aktivnostima dok ih mediji često prikazuju kako spavaju na ulici, u sukobima ili objavljuju fotografije djece bez odobrenja njihovih skrbnika i slično. Večernji.hr ukrajinske izbjeglice je u 52 (31,7%) članaka prikazao u gomili s drugim izbjeglicama, u 3 (1,8%) su bile prikazane kako spavaju na ulici, u 33 (20,1%) članka prikazane su u svakodnevnim aktivnostima, u 2 (1,5%) članka prikazane su u bolnici, u 2 (1,5%) dok ih spašavaju, i u 1 (0,6%) s poznatim osobama. Jutarnji.hr u 28 (17,1%) članaka ukrajinske izbjeglice prikazuje u gomili s drugim izbjeglicama, u 3 (1,8%) članka prikazane su kako spavaju na ulici i slično, u 40 (24,4%) članaka prikazane su u svakodnevnim aktivnostima i u 1 (0,6%) članku prikazane su s poznatim osobama. Izbjeglice druge nacionalnosti Večernji.hr je u 25 (25%) jedinica analize prikazao u gomili s drugim izbjeglicama, u 4 (4%) jedinice analize kako spavaju na ulici i slično, u 9 (9%) jedinica analize prikazane su u svakodnevnim aktivnostima, u 14 (14%) jedinica analize prikazane su dok ih spašavaju i u 2 (2%) jedinice analize prikazane su u sukobima. Jutarnji.hr izbjeglice druge nacionalnosti u 21 (21%) članku prikazao je u gomili s drugim izbjeglicama, u 6 su (6%) izbjeglice prikazane kako spavaju na ulici ili slično, u 1 (1%) članku prikazane su u svakodnevnim aktivnostima, u 16 (16%) dok ih spašavaju i u 2 (2%) članaka prikazane su u sukobima. Ukrajinske izbjeglice na oba portala uglavnom su prikazane u gomili s drugim izbjeglicama ili u svakodnevnim aktivnostima. Izbjeglice druge nacionalnosti portali su najviše prikazivali u gomili s drugim izbjeglicama ili kako ih spašavaju, ali su isto tako u manje broju prikazane u sukobima dok ukrajinske izbjeglice portali nisu prikazivali u takvom izdanju.

Slika 1: Prikaz ukrajinskih izbjeglica

Izvor: Jutarnji.hr

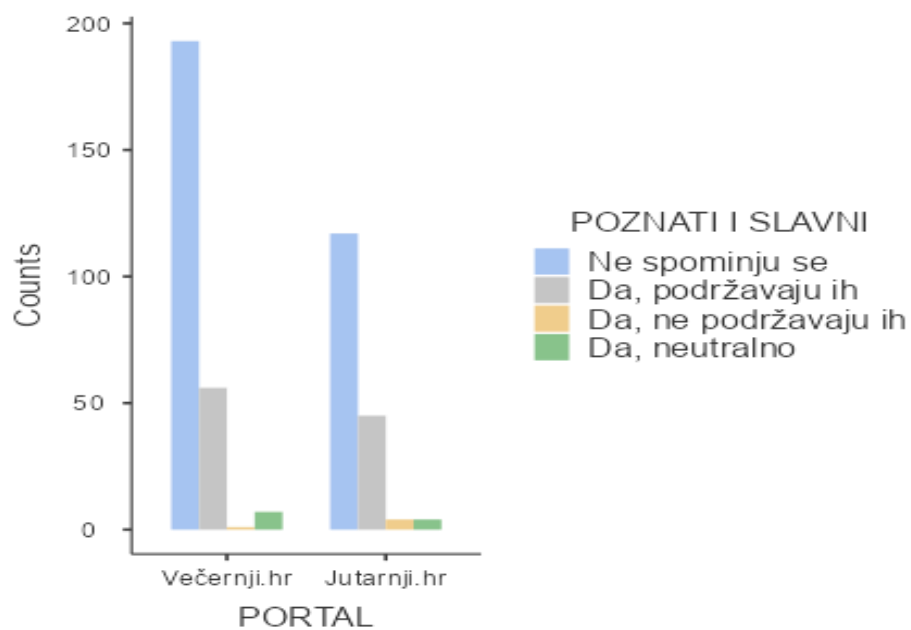

Slika 2: Izbjeglice druge nacionalnosti

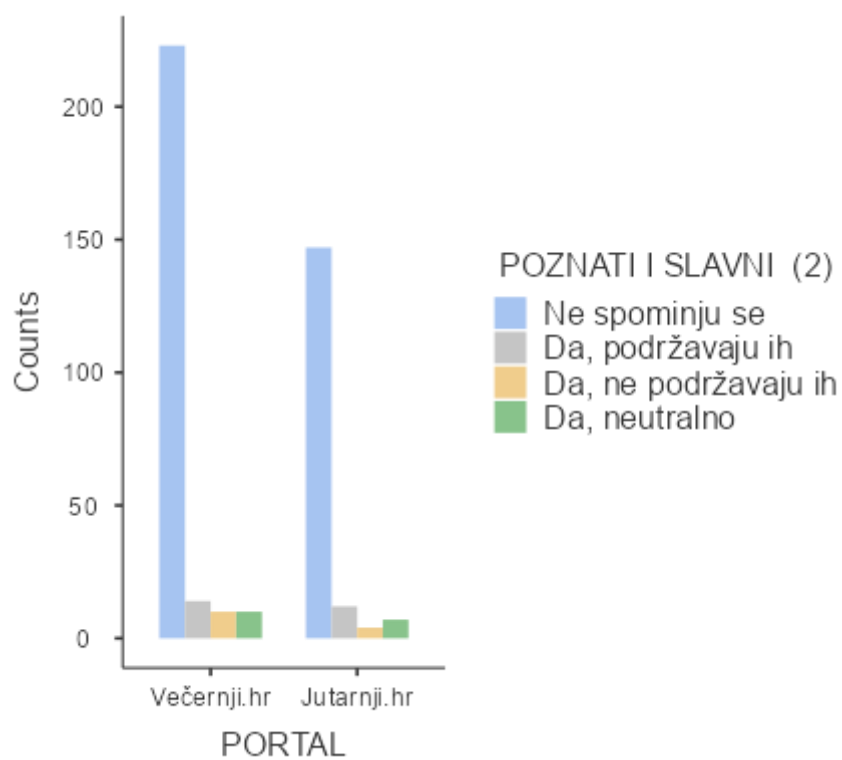
Izvor: Večernji.hr

8.6. Poznati i slavni

Mediji često prenose i prate ono što govore poznate i slavne osobe pa je takav slučaj poznat i kod izvještavanja o izbjeglicama. Pozitivan ili negativan stav poznate osobe i način na koji ga mediji prenose može utjecati i na percepciju publike. Večernji.hr u 56 (13,1%) članaka govori o poznatima i slavnima koji podržavaju ukrajinske izbjeglice, u 1 (0,2%) članku o poznatima i slavnima koji ne podržavaju ukrajinske izbjeglice i u 7 (1,6%) članaka govori o poznatima i slavnima koji o ukrajinskim izbjeglicama imaju neutralan stav. Jutarnji.hr u 45 (10,5%) članaka prikazuje poznate i slavne koji podržavaju ukrajinske izbjeglice, u 4 (0,9%) članka prikazuje poznate i slavne koji ne podržavaju ukrajinske izbjeglice i u 4 (0,9%) članka prikazuje poznate i slavne koji o ukrajinskim izbjeglicama imaju neutralan stav. Kada je riječ o izbjeglicama druge nacionalnosti Večernji.hr ima 14 (3,3%) članaka koji prikazuju poznate i slavne koji podržavaju izbjeglice druge nacionalnosti, 10 (2,3%) članaka koji prikazuju poznate i slavne koji ne podržavaju izbjeglice druge nacionalnosti i 10 (2,3%) članaka koji prikazuju poznate i slavne koji o izbjeglicama druge nacionalnosti imaju neutralan stav. Jutarnji.hr ima 12 (2,8%) jedinica analize koje govore o poznatima i slavnima koji podržavaju izbjeglice druge nacionalnosti, 4 (0,9%) jedinice analize koje govore o poznatima i slavnima koji ne podržavaju izbjeglice druge nacionalnosti i 7 (1,6%) jedinica analize koje prikazuje poznate i slavne koji o izbjeglicama druge nacionalnosti imaju neutralan stav. Večernji.hr i Jutarnji.hr uglavnom su prikazivali poznate i slavne koji podržavaju ukrajinske izbjeglice i izbjeglice druge nacionalnosti ili o njima imaju neutralan stav. Malo je veći broj članaka o poznatima i slavnima koji ne podržavaju izbjeglice druge nacionalnosti nego članaka o poznatima i slavnima koji ne podržavaju ukrajinske izbjeglice.

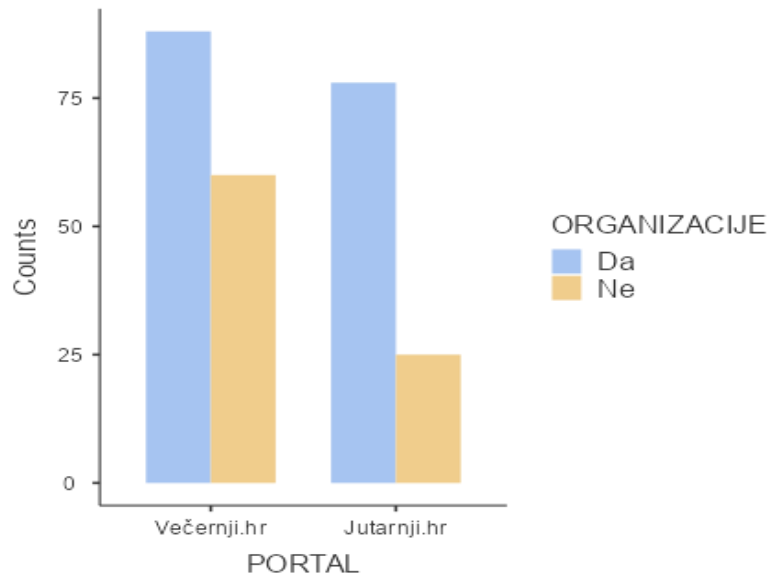
Graf 9: Poznati i slavni o ukrajinskim izbjeglicama

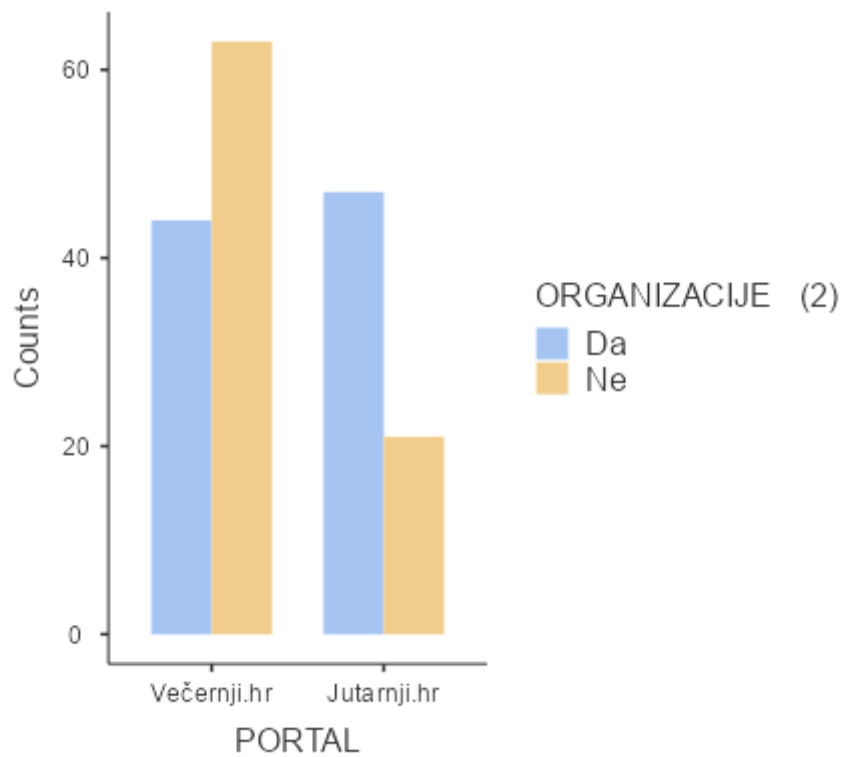
Graf 10: Poznati i slavni o izbjeglicama druge nacionalnosti

8.7. Organizacije

Večernji.hr u 88 (35,1%) jedinica analize izvještavao je o organizacijama i institucijama koje pomažu ukrajinskim izbjeglicama, a u 60 (23,9%) jedinica analize nije izvještavao o organizacijama i institucijama koje pomažu ukrajinskim izbjeglicama. Jutarnji.hr u 78 (31,1%) članaka izvještavao je o organizacijama i institucijama koje pomažu ukrajinskim izbjeglicama, a u 25 (10%) članaka nije izvještavao o organizacijama i institucijama koje pomažu ukrajinskim izbjeglicama. Večernji.hr u 44 (25,1%) jedinice analize izvještava o organizacijama i institucijama koje pomažu izbjeglicama druge nacionalnosti, a u 63 (36%) jedinice analize ne izvještava o organizacijama i institucijama koje pomažu izbjeglicama druge nacionalnosti. Jutarnji.hr u 47 (26,9%) jedinica analize izvještava o institucijama i organizacijama koje pomažu izbjeglicama druge nacionalnosti, a u 21 (12%) jedinici analize ne izvještava o organizacijama i institucijama koje pomažu izbjeglicama druge nacionalnosti. Večernji.hr ima veliki broj članaka koji izvještavaju organizacijama i institucijama koje pomažu ukrajinskim izbjeglicama, a isto tako velik broj članaka koji ne izvještavaju o organizacijama i institucijama koje pomažu ukrajinskim izbjeglicama. Jutarnji.hr u većem je broju izvještavao o organizacijama i institucijama koje pomažu ukrajinskim izbjeglicama, a u punom manjem broju nije izvještavao o takvim institucijama. Isti rezultati mogu se primijetiti i kod izvještavanja o izbjeglicama druge nacionalnosti. Večernji.hr ima više članaka koji ne izvještavaju o organizacijama i institucijama koje pomažu izbjeglicama druge nacionalnosti, dok Jutarnji.hr ima više članaka koji izvještavaju o organizacijama i institucijama koje pomažu izbjeglicama druge nacionalnosti.

Graf 11: Organizacije koje pomažu ukrajinskim izbjeglicama

Graf 12: Organizacije koje pomažu izbjeglicama druge nacionalnosti

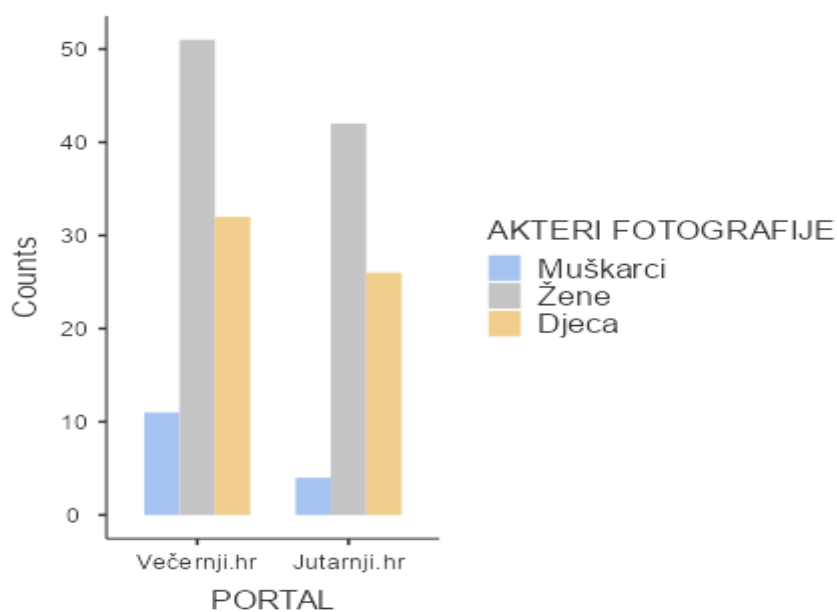
8.8. Autor

Autorstvo medijskih tekstova o izbjeglicama bitno je kao i sam medijskih tekst. Istraživačko, kritičko, detaljno novinarstvo važno je za integraciju izbjeglica u društvu, a *copy-paste* novinarstvo, često članci stranih i ostalih agencija ili samo kopiranje vijesti od drugih medija bez provjeravanja izvora i konteksta informacija što se događa vrlo često zbog tržišta u kojemu se nalaze, nikako ne doprinose takvom ozračju. Večernji.hr kod izvještavanja o ukrajinskim izbjeglicama u 82 (32,5%) članka kao autora ima novinara imenom i prezimenom, u 38 (15,1%) članaka kao autora ima navedenu domaću agenciju kao što je Hina, u 3 (1,2%) članka stranu agenciju, u 19 (7,5%) članaka novinsku agenciju i novinara dok je 8 (3,2%) članaka označeno pod opcijom ostalo. Jutarnji.hr prilikom izvještavanja o ukrajinskim izbjeglicama ima 54 (21,4%) članka koji kao autora imaju navedenog novinara imenom i prezimenom, 5 (2%) članaka koji kao autora imaju navedene inicijale novinara, 35 (13,9%) članaka koji kao autora imaju domaću agenciju kao što je Hina, 1 (0,4%) članak koji kao autora ima stranu agenciju i 7 (2,8%) članaka koji kao autora imaju navedenu novinsku agenciju i novinara. Večernji.hr u medijskim tekstovima o izbjeglicama druge nacionalnosti ima 57 (32,2%) jedinica analize koje kao autora imaju navedenog novinara imenom i prezimenom, 34 (19,2%) članka koji kao autora imaju navedenu domaću agenciju kao što je Hina, 3 (1,7%) članka koji kao autora imaju navedenu stranu agenciju, 15 (8,5%) članaka u kojima je autor novinska agencija i novinar i 1 (0,6%) članak koji je označen pod rubrikom ostalo. Jutarnji.hr u medijskim tekstovima o izbjeglicama druge nacionalnosti ima 37 (20,9%) jedinica analize u kojima je autor novinar imenom i prezimenom, 28 (15,8%) jedinica analize u kojima je autor domaća agencija kao što je Hina, 1 (0,6%) jedinicu analize kojoj je autor strana agencija i 1 (0,6%) jedinicu analize kojoj je autor novinska agencija i novinar. Večernji.hr i Jutarnji.hr imaju više članaka o ukrajinskim izbjeglicama u kojima je autor novinar imenom i prezimenom nego što je to slučaj kod članaka o izbjeglicama druge nacionalnosti. Dok su druga autorstva kao što je domaća agencija, Hina, ili novinska agencija i novinar otprilike u jednakom broju zastupljena i kod članaka o ukrajinskim izbjeglicama i kod članaka o izbjeglicama druge nacionalnosti kod ova dva portala.

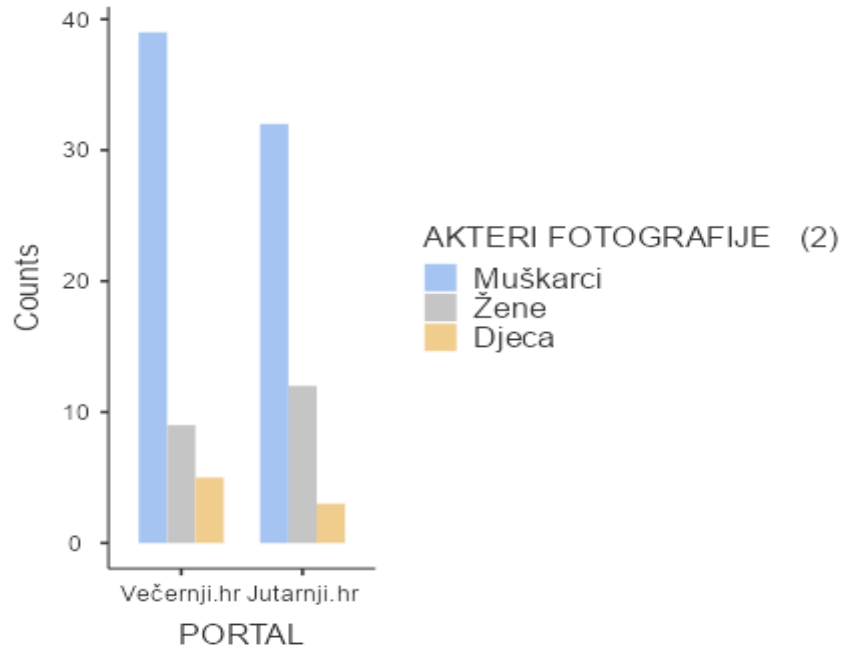
8.9. Akteri fotografija

Večernji.hr u člancima o ukrajinskim izbjeglicama kroz fotografije u 11 (6,6%) jedinica analize prikazivao je muškarce, u 51 (30,7%) jedinici analize žene, u 32 (19,3%) jedinice analize djecu. Jutarnji.hr u člancima o ukrajinskim izbjeglicama kroz fotografije je u 4 (2,4%)

članka prikazivao muškarce, u 42 (25,3%) članka žene, u 26 (15,7%) djecu. Večernji.hr u promatranim jedinicama analize o izbjeglicama druge nacionalnosti kroz fotografije je u 39 (39%) jedinica analize prikazivao muškarce, u 9 (9%) jedinica analize žene, u 5 (5%) djecu. Jutarnji.hr u promatranim jedinicama analize o izbjeglicama druge nacionalnosti kroz fotografije je u 32 (32%) članka prikazao muškarce, u 12 (12%) članaka prikazao žene, u 3 (3%) prikazao je djecu. Večernji.hr i Jutarnji.hr u najvećem su broju prilikom izvještavanja o ukrajinskim izbjeglicama kroz fotografije prikazivali žene, a zatim djecu dok su kod izvještavanja o izbjeglicama druge nacionalnosti u najvećem broju prikazivali muškarce, žene pa tek onda djecu.

Graf 13: Akteri fotografija (ukrajinske izbjeglice)

Graf 14: Akteri fotografija (izbjeglice druge nacionalnosti)

8.10. Kontekst naslova

Zbog tržišta u kojem se nalaze u medijima možemo vidjeti *clickbait* naslove koji imaju za cilj privući čitatelja, a ne odgovaraju kontekstu samog članka ili nisu napisani prema pravilima novinarske struke i etike. Takvu vrstu naslova posebice je potrebno izbjegavati kada se izvještava o ranjivim skupinama u društvu kao što su izbjeglice. Večernji.hr u 149 (59,1%) članaka o ukrajinskim izbjeglicama ima naslove koji odgovaraju kontekstu i nisu preuveličani, a samo u 1 (0,4%) članku ima naslov o ukrajinskim izbjeglicama koji je izvučen iz konteksta ili preuveličan. Jutarnji.hr u 98 (38,9%) članaka o ukrajinskim izbjeglicama ima naslove koji odgovaraju kontekstu i nisu preuveličani, a u 4 (1,6%) članka ima naslove koji ne odgovaraju kontekstu ili su preuveličani. Kada se radi o izbjeglicama druge nacionalnosti Večernji.hr ima 96 (53,9%) članaka čiji naslovi odgovaraju kontekstu i nisu preuveličani, a 14 (7,9%) članaka čiji su naslovi preuveličani ili ne odgovaraju kontekstu. Jutarnji.hr u ovom slučaju ima 55 (30,9%) naslova koji odgovaraju kontekstu i nisu preuveličani, a 13 (7,3%) naslova koji ne odgovaraju kontekstu ili su preuveličani. Večernji.hr i Jutarnji.hr u člancima o ukrajinskim izbjeglicama imaju veliki broj članaka u kojima naslovi odgovaraju kontekstu i nisu preuveličani, a mali je broj naslova koji ne odgovaraju kontekstu i preuveličani su. Dok kada promatramo članke o izbjeglicama druge nacionalnosti naslovi također uglavnom

odgovaraju kontekstu i nisu preuveličani, ali možemo uočiti veći broj naslova koji ne odgovaraju kontekstu ili su preuveličani nego što je to kod članaka o ukrajinskim izbjeglicama.

PORTAL		KONTEKST NASLOVA		
		Odgovara kontekstu	Izvučen iz konteksta/preuveličan	Total
Večernji.hr	Observed	149	1	150
	% of total	59.1 %	0.4 %	59.5 %
Jutarnji.hr	Observed	98	4	102
	% of total	38.9 %	1.6 %	40.5 %

Tablica 4: Kontekst naslova o ukrajinskim izbjeglicama

PORTAL		KONTEKST NASLOVA (2)		
		Odgovara kontekstu	Izvučen iz konteksta/preuveličan	Total
Večernji.hr	Observed	96	14	110
	% of total	53.9 %	7.9 %	61.8 %
Jutarnji.hr	Observed	55	13	68
	% of total	30.9 %	7.3 %	38.2 %

Tablica 5: Kontekst naslova o izbjeglicama druge nacionalnosti

9. Zaključak

Ranjive skupine važan su dio svakog društva, ali većinsko stanovništvo često tu činjenicu ne primjećuje. Manjinske skupine doprinose raznolikosti društva, omogućuju nam da čujemo različita životna iskustva, stavove, upoznamo druge kulture i religije. Upravo zbog unošenja raznolikosti u svako društvo važna je integracija ranjivih i manjinskih skupina. Ljudi su skloni stvaranju stereotipa i predrasuda prema onima koji su drugačiji i tu dolazimo do pitanja kako ljudima proširiti vidike i kako potaknuti integraciju takvih skupina u društvo? Odgovor na to su mediji koji bi trebali biti nosioci integracije ranjivih i manjinskih skupina te koji bi im trebali posvećivati svoj medijski prostor, o njima izvještavati konstruktivno, objektivno, nepristrano, iznositi podatke koji se temelje na činjenicama. Trebali bi slušati njihov glas, dozvoliti im da se čuju u toj buki medijskog prostora, ljudima približiti njihovu kulturu, način života, povijest, religiju te običaje i tako otopiti santu leda koja ih dijeli od većinskog stanovništva. Utjecaj medija na percepciju publika izrazito je moćno oružje koje ako se njim upravlja pravilno može doprinijeti stvaranju boljeg i otvorenijeg društva. Ali javlja se problem tržišta medija koje od njih zahtijeva informacije koje moraju biti objavljene odmah i sada što ostavlja malo prostora za rad na istraživačkim tekstovima, provjeru izvora i činjeničnog stanja određenih informacija. Zbog brzine protoka vijesti i tržišnog natjecanja mediji su postali skloni *copy-paste* novinarstvu, a zbog više posjeta na člancima *clickbait* naslovima. U takvom okruženju teško je stvarati medijske tekstove koji bi doprinijeli integraciji ranjivih i manjinskih skupina. Jedna od takvih ranjivih skupina su i izbjeglice. Izvještavanje medija o izbjeglicama uvijek je bilo otvoreno pitanje u kojemu sigurno ima mjesta za napredak i poboljšanje. Kriza zbog ukrajinsko-ruskog rata popunila je medijske stupce temama o izbjeglicama. Izvještavanjem o ukrajinskim izbjeglicama nametnulo se pitanje postoji li razlika u izvještavanju o ukrajinskim izbjeglicama i izbjeglicama druge nacionalnosti. Naime u tretmanu društva vidimo jasnu razliku, jedne smo odmah prihvatili, a drugi se u naše društvo i danas teško integriraju. Zašto je to tako? Razlozi su mnogobrojni, drugačiji tretman zapadnih država, sličnosti u kulturi, religiji, jeziku, pismu, geografski položaj i povijesna obilježja. U takvom ozračju mediji su dužni svim izbjeglicama pružiti jednaki tretman i pomoći da se i ostale izbjeglice lakše integriraju u društvo.

Analiza hrvatskih portala Večernji.hr i Jutarnji.hr pokazala je da postoji razlika u izvještavanju o ukrajinskim izbjeglicama i izbjeglicama druge nacionalnosti, ali i da postoji mala razlika u izvještavanju između samih portala. Oba portala više su medijskog prostora

posvetila ukrajinskim izbjeglicama nego izbjeglicama druge nacionalnosti. Najveći dio analiziranih članaka oba portala odnosilo se na vijest, nešto manje njih na reportažu i izvještaj, a još manje na analizu što pokazuje da se o izbjeglicama rade priče iz prve ruke, zahtjevni istraživački tekstovi, ali ne u mjeri koliko bi trebali. Takvi tekstova na oba portala znatno je više na temu ukrajinskih izbjeglica nego izbjeglica drugih nacionalnosti. I Večernji.hr i Jutarnji.hr za izbjeglice druge nacionalnosti koristili su termine kao što su migranti, azilanti i slično dok su za ukrajinske izbjeglice koristili termine izbjeglice i Ukrajinci. Dobiveni rezultati pokazali su da Večernji.hr i Jutarnji.hr ukrajinske izbjeglice u većem broju prikazuju kao žrtve nego što kao žrtve prikazuju izbjeglice druge nacionalnosti. Iako su i izbjeglice druge nacionalnosti u većem su broju prikazane kao žrtve, ako to promatramo u odnosu na ukrajinske izbjeglice češće su prikazane kao prijetnja. Bitna razlika između Večernjeg.hr i Jutarnjeg.hr vidi se u tome što Jutarnji.hr izbjeglice druge nacionalnosti prikazuje kao prijetnju u puno manjem broju nego što to čini Večernji.hr. Kada govorimo o kontekstu u kojemu su Večernji.hr i Jutarnji.hr izvještavali o ukrajinskim izbjeglicama i izbjeglicama druge nacionalnosti možemo reći da nema velike razlike u njihovom međusobnom izvještavanju. Prilikom izvještavanja o ukrajinskim izbjeglicama i izbjeglicama druge nacionalnosti oba portala u većoj mjeru riječi negativnog konteksta ili metafore nisu ni koristili, ali se primijeti veći broj korištenja negativnih riječi ili metafora kod medijskih tekstova o izbjeglicama druge nacionalnosti nego što je to slučaj kod medijskih tekstova o ukrajinskim izbjeglicama. Večernji.hr o ukrajinskim je izbjeglicama pretežito izvještavao u kontekstu tragedije te humanitarnih priča i priča o njihovim iskustvima i životima. Zatim je kroz svoje članke o ukrajinskim izbjeglicama upućivao apele za pomoć, a jako je malo bilo tekstova kroz kontekst kriminala. Jutarnji.hr također je o ukrajinskim izbjeglicama najviše izvještavao kroz kontekst tragedije, humanitarnih priča, apela za pomoć, a mali je broj članaka koji su izvještavali kroz kontekst kriminala. Večernji.hr o izbjeglicama druge nacionalnosti u najvećem je broju izvještavao kroz kontekst kriminala, zatim tragedije pa crne kronika. Bilo je i članaka kao što su humanitarne priče i iskustva, ali i članaka o sigurnosnoj prijetnji te mali broj apela za pomoć. Jutarnji.hr izbjeglice druge nacionalnosti najviše je prikazao kroz kontekst tragedije i kriminala, zatim crne kronika pa kontekst humanitarnih priča te kontekst prijetnje za društvo i najmanje kroz apele za pomoć. I Večernji.hr i Jutarnji.hr imaju veći broj članaka o ukrajinskim izbjeglicama u kojima naslovi odgovaraju kontekstu i nisu preuveličani, a puno manji broj naslova koji ne odgovaraju kontekstu i preuveličani su. Kada promatramo članke oba portala o izbjeglicama druge nacionalnosti naslovi također u većem broju odgovaraju kontekstu i nisu preuveličani, ali uočavamo veći

broj naslova koji ne odgovaraju kontekstu ili su preuveličani u odnosu na članke o ukrajinskim izbjeglicama.

Oba portala u većem su broju prikazivala poznate i slavne koji podržavaju ukrajinske izbjeglice i izbjeglice druge nacionalnosti ili one koji o njima imaju neutralan stav. Uočavamo malo veći broj članaka o poznatima i slavnima koji ne podržavaju izbjeglice druge nacionalnosti nego kada je riječ o člancima u kojima poznati i slavni ne podržavaju ukrajinske izbjeglice. Večernji.hr u velikom broju članaka izvještavao je o organizacijama i institucijama koje pomažu ukrajinskim izbjeglicama, a isto tako imao je i velik broj članaka koji ne izvještavaju o organizacijama i institucijama koje pomažu ukrajinskim izbjeglicama. Dok je Jutarnji.hr imao velik broj članaka koji izvještavaju o organizacijama i institucijama koje pomažu ukrajinskim izbjeglicama, a u puno manji broj članaka koji ne izvještavaju o takvim institucijama. Isti rezultati mogu se primijetiti i kod izvještavanja o izbjeglicama druge nacionalnosti. Večernji.hr ima više članaka koji ne izvještavaju o organizacijama i institucijama koje pomažu izbjeglicama druge nacionalnosti, dok Jutarnji.hr ima više članaka koji izvještavaju o organizacijama i institucijama koje pomažu izbjeglicama druge nacionalnosti. Večernji.hr i Jutarnji.hr imaju više članaka o ukrajinskim izbjeglicama u kojima je autor novinar imenom i prezimenom nego što je to slučaj kod članaka o izbjeglicama druge nacionalnosti. Dok su druga autorstva kao što je domaća agencija, Hina, ili novinska agencija i novinar otprilike u jednakom broju zastupljena i kod članaka o ukrajinskim izbjeglicama i kod članaka o izbjeglicama druge nacionalnosti kod ova dva portala.

Večernji.hr i Jutarnji.hr ukrajinske izbjeglice kroz fotografije najviše su prikazivali u gomili s drugim izbjeglicama, zatim u svakodnevnim aktivnostima, a u malom broju prikazivao ih je kako spavaju na ulici i slično, u bolnici, dok ih spašavaju i s poznatim osobama. Kada pogledamo vizualan prikaz izbjeglica druge nacionalnosti uočavamo da su ih Večernji.hr i Jutarnji.hr u najvećem broju prikazivali u gomili s drugim izbjeglicama, zatim dok ih spašavaju, a nešto je manji broj članaka koji ih prikazuju u svakodnevnim aktivnostima, kako spavaju na ulici i slično te u sukobima. Izbjeglice druge nacionalnosti u manjem broju prikazane su u sukobima dok ukrajinske izbjeglice portali nisu prikazivali u takvom izdanju. Večernji.hr i Jutarnji.hr kroz fotografije u člancima o ukrajinskim izbjeglicama najviše su prikazivali žene, zatim djecu, a kada promatramo članke i fotografije o izbjeglicama druge nacionalnosti u najvećem broju prikazivali su muškarce, žene pa tek onda djecu.

Možemo reći da razlika u izvještavanju Večernjeg.hr i Jutarnjeg.hr o ukrajinskim izbjeglicama i izbjeglicama druge nacionalnosti postoji, ne u velikoj mjeri, ali je prisutna. Kod članaka o ukrajinskim izbjeglicama novinari se više drže pravila etike i struke te ih prikazuju dostojanstvenije nego što to čine kod izbjeglica drugih nacionalnosti. Ostavlja se dojam da mediji nastoje ukrajinske izbjeglice približiti većinskom stanovništvu, prikazati njihove životne priče i iskustva te kulturu i običaje, a dok to u tolikoj mjeri nije slučaj s izbjeglicama druge nacionalnosti.

Iako je medijsko izvještavanje o izbjeglicama tema koja podliježe mnogim istraživanjima smatram da je razlika u izvještavanju o ukrajinskim izbjeglicama i izbjeglicama drugih nacionalnosti nedovoljno istražena jednako kao različit tretman društva i politike. Ovim istraživanjem nastojala sam istražiti postoji li razlika u izvještavanju o ukrajinskim izbjeglicama i izbjeglicama druge nacionalnosti, ali mislim da bi bilo korisno istražiti i percepciju publika, utjecaj medija na publike i njihove stavove o ovoj temi te razloge zašto dolazi do odstupanja u medijskom izvještavanju.

10. Literatura

Aljazeera.com (Al Jazeera) (2022) Q&A: Understanding Europe's response to Ukrainian refugee crisis. <https://www.aljazeera.com/news/2022/3/10/qa-why-europe-welcomed-ukrainian-refugees-but-not-syrians> Pristupljeno 20. prosinca 2022.

Berry, Mike i dr. (2015) Press Coverage of the Refugee and Migrant Crisis in the EU: A Content Analysis of Five European Countries. *Report prepared for the United Nations High Commission for Refugees*.

Dw.com (Deutsche Welle) (2022) Provjera činjenica: Imaju li ukrajinske izbjeglice povlašten status? <https://www.dw.com/hr/provjera-%C4%8Dinjenica-imaju-li-ukrajinske-izbjeglice-povla%C5%A1ten-status/a-63719458> Pristupljeno 19. prosinca 2022.

Europsko vijeće (2022) Priljev izbjeglica iz Ukrajine. <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/eu-migration-policy/refugee-inflow-from-ukraine/> Pristupljeno 19. prosinca 2022.

Grbeša, Marijana i Tomičić, Tihana (2014) Izbori za Europski parlament u hrvatskim medijima: analiza sadržaja izvještavanja tiska o europskim izborima 2013. u Hrvatskoj. *Medijske studije* 5(9): 19-41.

Hesmondhalgh, David (2006) Discourse analysis and content analysis. *Analysing media texts* 4: 120-56.

Hir.harvard.edu (Harvard International Review) (2022) The Limitations of Humanity: Differential Refugee Treatment in the EU. <https://hir.harvard.edu/the-limitations-of-humanity-differential-refugee-treatment-in-the-eu/> Pristupljeno 5. lipnja 2023.

Holsti, Ole. R. (1969) Content Analysis for the Social Sciences and Humanities. *Reading: AddisonWesley*.

Hromadžić, Hajrudin i Popović, Helena (2010) Aktivne medijske publike: razvoj koncepta i suvremeni trendovi njegovih manifestacija. *Medijska istraživanja* 16(1): 97-111.

Iom.int (The International Organization for Migration) (2017) Key migration terms. <http://www.iom.int/key-migration-terms> Pristupljeno 19. prosinca 2022.

Jurišić, Jelena i dr. (2017) Stvaranje agendi: slučaj izbjegličke krize u hrvatskim medijima. *Zbornik radova 7. regionalne znanstvene konferencije Vjerodostojnost medija - Novinarstvo i ljudska prava*: 39-56.

Jutarnji.hr (Jutarnji list) <https://www.jutarnji.hr/> Pristupljeno 28. lipnja 2023.

Labaš i dr. (2022) Izvješćivanje o ranjivim skupinama. U: Beck, Boris (ur) *Izvješćivanje o ranjivim skupinama* (str. 9-91). Zagreb: Matica hrvatska.

Lecheler, Sophie i dr. (2015) The Mediating Role of Emotions: News Framing Effects on Opinions About Immigration. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 92(4): 812-838.

McAuliffe, Marie i Weeks, Warren (2015) *Media and migration: Comparative analysis of print and online media reporting on migrants and migration in selected origin and destination countries*. Canberra: Department of Immigration and Border Protection.

Mesić, Milan i Bagić, Dragan (2011) Stavovi hrvatskih građana prema kulturnim različitostima. *Migracijske i etničke teme* 27(1): 7–38.

Meyrowitz, Joshua (2008) Power, Pleasure, Patterns: Intersecting Narratives of Media Influence. *Journal of Communication* 58 (4):641-664.

Nabi, Robin L. (1999) A cognitive-functional model for the effects of discrete negative emotions on information processing, attitude change, and recall. *Communication theory* 9(3): 292-320.

Peran, Suzana i Raguž, Anđelka (2019) Prikaz kretanja izbjeglica preko teritorija Republike Hrvatske u dnevnom tisku (Večernji list, Jutarnji list, 24 sata). *Nova prisutnost* 17(1): 29-45.

Popović, Helena i dr. (2022) *Preporuke za medijsko izvještavanje o migrantima i izbjeglicama*. Zagreb: Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske.

Reuters Institute (Reuters Institute for the Study of Journalism) (2022) Croatia. <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2022/croatia> Pristupljeno 20. prosinca 2022.

Simić, Jasminka (2017) Prava migranata – poštivanje univerzalnih ljudskih prava ili pravo na razvoj. *Forum za sigurnosne studije* 1(1): 73-96.

UNHCR (The UN Refugee Agency) (1951) Konvencija i protokol o statusu izbjeglica. https://www.unhcr.org/hr/wp-content/uploads/sites/19/2018/11/konvencija_1951.pdf
Pristupljeno 19. prosinca 2022.

Večernji.hr (Večernji list) <https://www.vecernji.hr/> Pristupljeno 28. lipnja 2023.

William, Allen i dr. (2018) Media reporting of migrants and migration. *World migration report 8*: 1-18.

Zgrabljic Rotar, (2016) Novi mediji digitalnog doba. *Informacijska tehnologija i mediji* 57-64.

Župarić-Iljić, Drago (2013) *Prvih deset godina razvoja sustava azila u Hrvatskoj:(s osvrtom na sustave azila u regiji)*. Institut za migracije i narodnosti.

11. Prilozi

Matrica

1. ID članka(npr. JLAB, 24VŠ ...) _____

Struktura

2. Na kojem je portalu objavljen članak?

1. Večernji.hr
2. Jutarnji.hr

3. Kada je članak objavljen?

1. Datum _____

4. Koji je novinarski format (žanr) promatranog članka? (Iz matrice Izbjeglička kriza)

1. Vijest
2. Izveštaj
3. Reportaža
4. Analiza
5. Komentar/kolumna/Osvrt
6. Uvodnik
7. Ostalo (naznačiti što)

5. Koje izbjeglice se spominju u tekstu?

1. Ukrajinske
2. Sirijske
3. Afganistanske
4. Iračke
5. Ostale (navesti)

6. Kakva se terminologija za izbjeglice koristi u članku?

1. _____ (Navesti)

7. Kako se ukrajinske izbjeglice prikazuju u tekstu?

1. Ne spominju se
2. Prikazuju se kao žrtve
3. Prikazuju se kao prijetnja
4. Teško određivo

8. Kako se izbjeglice druge nacionalnosti prikazuju u tekstu?

1. Ne spominju se
2. Prikazuju se kao žrtve
3. Prikazuju se kao prijetnja
4. Teško određivo

9. Koriste li se u naslovu ili nadnaslovu članka koji govori o ukrajinskim izbjeglicama riječi negativnog konteksta ili metafore (npr. najezda, problem, migrantski val)?

1. Ne spominju se ukrajinske izbjeglice
2. Ne spominju se negativne riječi ili metafore
3. Da

10. Koriste li se u naslovu ili nadnaslovu članka koji govori o izbjeglicama druge nacionalnosti riječi negativnog konteksta ili metafore (npr. najezda, problem, migrantski val)?

1. Ne spominju se izbjeglice druge nacionalnosti
2. Ne spominju se negativne riječi i metafore
3. Da

11. U kojem kontekstu se izvještava o ukrajinskim izbjeglicama?

1. Ne izvještava se o ukrajinskim izbjeglicama
2. Tragedije
3. Kriminala
4. Crne kronike
5. Apela za pomoć
6. Drugo

12. U kojem kontekstu se izvještava o izbjeglicama druge nacionalnosti?

1. Ne izvještava se o izbjeglicama druge nacionalnosti
2. Tragedije
3. Kriminala
4. Crne kronike
5. Apela za pomoć
6. Drugo

13. Kako su u članku ukrajinske izbjeglice prikazane vizualno?

1. Ne prikazuju se ukrajinske izbjeglice
2. Prikazani u gomili s drugim izbjeglicama
3. Prikazani na ulici kako spavaju i slično
4. Prikazani u svakodnevnim aktivnostima
5. Prikazani dok ih spašavaju
6. Prikazani u sukobima
7. Prikazani drugačije (navesti kako)

14. Kako su u članku izbjeglice druge nacionalnosti prikazane vizualno?

1. Ne prikazuju se izbjeglice druge nacionalnosti
2. Prikazani u gomili s drugim izbjeglicama
3. Prikazani na ulici kako spavaju i slično
4. Prikazani u svakodnevnim aktivnostima
5. Prikazani dok ih spašavaju
6. Prikazani u sukobima
7. Prikazani drugačije (navesti kako)

15. Spominju li se u naslovu poznati i slavni (*celebrity*) koji podržavaju ukrajinske izbjeglice?

1. Ne spominju se
2. Da, podržavaju ih
3. Da, ne podržavaju ih
4. Da, neutralno

16. Spominju li se u naslovu poznati i slavni (*celebrity*) koji podržavaju izbjeglice druge nacionalnosti?

1. Ne spominju se
2. Da, podržavaju ih
3. Da, ne podržavaju ih
4. Da, neutralno

17. Izvještava li se u članku o organizacijama i institucijama koje pomažu ukrajinskim izbjeglicama?

1. Ne spominju se ukrajinske izbjeglice
2. Da
3. Ne

18. Izvještava li se u članku o organizacijama i institucijama koje pomažu izbjeglicama druge nacionalnosti?

1. Ne spominju se izbjeglice druge nacionalnosti
2. Da
3. Ne

19. Tko je autor članka koji govori o ukrajinskim izbjeglicama?

1. Ne spominju se ukrajinske izbjeglice
2. Novinar imenom i prezimenom
3. Inicijali novinara
4. Domaća agencija (npr. Hina)
5. Strana agencija
6. Novinska agencija i novinar
7. Ostalo

20. Tko je autor članka koji govori o izbjeglicama druge nacionalnosti?

1. Ne spominju se izbjeglice druge nacionalnosti
2. Novinar imenom i prezimenom
3. Inicijali novinara
4. Domaća agencija (npr. Hina)
5. Strana agencija
6. Novinska agencija i novinar
7. Ostalo

21. Tko su glavni akteri na fotografijama u članku koji govori o ukrajinskim izbjeglicama?

1. Ne spominju se
2. Muškarci
3. Žene
4. Djeca

22. Tko su glavni akteri na fotografijama u članku koji govori o izbjeglicama druge nacionalnosti?

1. Ne spominju se
2. Muškarci
3. Žene
4. Djeca

23. Odgovara li naslov članka o ukrajinskim izbjeglicama kontekstu ili je naslov preuveličan?

1. Ne spominju se
2. Odgovara kontekstu
3. Izvučen iz konteksta/preuveličan
4. Teško određivo

24. Odgovara li naslov članka o izbjeglicama druge nacionalnosti kontekstu ili je naslov preuveličan?

1. Ne spominju se
2. Odgovara kontekstu
3. Izvučen iz konteksta/preuveličan
4. Teško određivo

Sažetak

Mediji često o ranjivim skupinama ne izvještavaju kako bi trebali i samim tim ne pridonose njihovoj integraciji u društvo. Cilj ovog rada je prikazati kako portali Večernji.hr i Jutarnji.hr izvještavaju o ukrajinskim izbjeglicama i izbjeglicama druge nacionalnosti i postoji li razlika u njihovom izvještavanju. Prilikom istraživanja nastojalo se saznati kakvu terminologiju koriste u člancima, prikazuju li ukrajinske izbjeglice i izbjeglice druge nacionalnosti kao žrtve ili kao prijetnju, o kojim izbjeglicama više izvještavaju, u kojem kontekstu o njima izvještavaju, odgovaraju li naslovi članaka o ukrajinskim izbjeglicama i izbjeglicama druge nacionalnosti kontekstu ili su preuveličani te kakva je vizualna prezentacija ukrajinskih izbjeglica i izbjeglica druge nacionalnosti. Prilikom istraživanja korištena je analiza sadržaja. Istraživanjem su obuhvaćena online izdanja Večernjeg.hr i Jutarnjeg.hr u razdoblju od 24. veljače 2022. do 24. veljače 2023., a analizirano je 427 članaka. Istraživanjem je utvrđeno da postoji razlika kod izvještavanja o ukrajinskim izbjeglicama i izbjeglicama druge nacionalnosti te da se, iako u manjem broju za izbjeglice druge nacionalnosti koristila drugačija terminologija, češće su prikazane kao prijetnja, o ukrajinskim izbjeglicama izvještavalo se više, o izbjeglicama druge nacionalnosti češće se izvještavalo kroz kontekst tragedije, crne kronike, kriminala te ih se češće kroz fotografije prikazivalo u gomili, na granici, u akcijama spašavanja i slično.

Ključne riječi: izbjeglice, ukrajinske izbjeglice, izbjeglice druge nacionalnosti, portali, integracija, ranjive skupine

Summary

The media often do not report on vulnerable groups as they should and therefore do not contribute to their integration into society. The aim of this theme is to show how the portals Večernji.hr and Jutarnji.hr reported on Ukrainian refugees and refugees of other nationalities and whether there was a difference in their reporting. The research aimed to find out what terminology they used in the articles, whether they portrayed Ukrainian refugees and refugees of other nationalities as victims or as a threat, whether they report more about Ukrainian refugees or refugees of other nationalities, in which context they report on them, whether the headlines of the articles about Ukrainian refugees matched and refugees of other nationalities, what was the visual presentation of Ukrainian refugees and refugees of other nationalities. The used method was content analysis. The analysis included the online editions of portals Večernji.hr and Jutarnji.hr in the period from February 24, 2022 to February 24, 2023, and a total of 427 articles were analyzed. The research established that there is a difference in reporting on Ukrainian refugees and refugees of other nationalities, and that although different terminology was used in smaller numbers for refugees of other nationalities, they were more often portrayed as a threat, portals reported more on Ukrainian refugees, refugees of other nationalities were more often reported in the context of tragedy and crime, they were more often shown through photographs in crowds, at the border, in rescue operations.

Keywords: refugees, Ukrainian refugees, refugees of other nationalities, portals, integration, vulnerable groups